

TALLINNA TEHNIKAÜLIKOOL

Majandusteaduskond

Ärikorralduse instituut

Karin Talving

**JÄTKUSUUTLIKKUSE ARUANDLUSE MUUDATUSTE MÕJU
ETTEVÕTJATELE LÄBI AUDIITORBÜROO SPETSIALISTIDE**

PILGU

Magistritöö

Õppekava TARM, peeriala majandusarvestus

Juhendaja: Natalie Aleksandra Gurvitš-Suits, PhD

Tallinn 2022

Deklareerin, et olen koostanud magistritöö iseseisvalt ja olen viidanud kõikidele töö koostamisel kasutatud teiste autorite töödele, olulistele seisukohtadele ja andmetele, ning ei ole esitanud sama tööd varasemalt ainepunktide saamiseks. Töö pikkuseks on 10 756 sõna sissejuhatusest kuni kokkuvõtte lõpuni.

Karin Talving .....

(allkiri, kuupäev)

Üliõpilase kood: 204050TARM

Üliõpilase e-posti aadress: karin.talving@gmail.com

Juhendaja: Natalie Aleksandra Gurviš-Suits, PhD:

Töö vastab kehtivatele nõuetele

.....

(allkiri, kuupäev)

Kaitsmiskomisjoni esimees:

Lubatud kaitsmisele

.....

(nimi, allkiri, kuupäev)

SÕNASTIK JA LÜHENDITE KOKKUVÕTE

Alternative Investment Fund Managers Directive (AIFMD) – alternatiivsete investeerimisfondide valitsejate direktiiv

Coalition of Environmentally Responsible Economies (CERES) – Keskkonnavastutustundlike Majanduste Koalitsioon

Corporate Sustainability Reporting Directive (CSRD) – ettevõtjate jätkusuutlikkuse aruandluse direktiiv

Direktiiv – suunis, juhtnõor

Environmental, Social, and Governance (ESG) *Criteria* – keskkonna-, sotsiaal- ja juhtimiskriteeriumid

European Sustainability Reporting Standards (ESRS) – Euroopa säästva arengu aruandlusstandardid

EU Green Bond – Euroopa Liidu roheline võlakiri

Global Reporting Initiative (GRI) – ülemaailmne aruandlusalgatus

Investment Firms Directive (IFD) – investeerimisühingute direktiiv

Ökoloogiline jalajälg – tarbimise näitaja

Jätkusuutlik – kestlik, säästev, vastutustundlik

Markets in Financial Instruments Directive II (MiFID II) – finantsinstrumentide turgude direktiiv II

Määrus – õigusakt, eeskiri

Non-Financial Reporting Directive (NFRD) – mittefinantsaruandluse direktiiv

Roheline võlakiri – võlakiri, mille pealt teenitava tuluga rahastatakse jätkusuutlikke/keskkonnasõbralikke projekte

Rohepesu – ühiskonna eksitamiseks kasutatav termin, millega soovitakse jätta mulje, et mingi konkreetne asi on jätkusuutlik

Sustainable Finance Disclosure Regulation (SFDR) – säästva rahanduse avalikustamise määrus

Undertakings for Collective Investment in Transferable Securities (UCITS) – väärtpaberite ühisinvesteerimisettevõtjad, mis on Euroopa Komisjoni regulatiivne raamistik

United Nations Environment Programme (UNEP) – ÜRO keskkonnaprogramm

SISUKORD

SÕNASTIK JA LÜHENDITE KOKKUVÕTE	3
SISUKORD	4
LÜHIKOKKUVÕTE	5
SISSEJUHATUS	6
1. JÄTKUSUUTLIKKUSE ARUANDLUS TÄNA JA TULEVIKUS	9
1.1. Jätkusuutlikkuse aruandlus	9
1.2. Taksonoomia määruse 2020/852 teke, eesmärk ja kriteeriumid	12
1.3. Jätkusuutlikkuse aruandlus ja teabe avalikustamine	16
1.3.1. Mittefinantsteabe avalikustamine vastavalt direktiivile 2014/95/EL ja tulevik	18
1.3.2. Muudatused mittefinantsteabe avalikustamises	20
2. JÄTKUSUUTLIKKUSE ARUANDLUS EESTIS JA MUUDATUSTE MÕJU LÄBI VANDEAUDIITORITE JA JÄTKUSUUTLIKKUSE NÕUSTAJATE PILGU.....	24
2.1. Uurimismeetod ja valim	24
2.2. Intervjuude tulemused	27
2.2.1. Jätkusuutlikkuse aruandlus tänapäeval	27
2.2.2. Jätkusuutlikkuse aruandluse tulevik: taksonoomia määrus ja CSRD.....	31
2.2.3. ESG nõustamine ja selle osa jätkusuutlikkuse aruandluses.....	35
2.3. Järeldused	38
KOKKUVÕTE	40
SUMMARY	43
KASUTATUD ALLIKATE LOETELU	46
LISAD	50
Lisa 1. Poolstruktureeritud intervjuu küsimustik	50
Lisa 2. Lihtlitsents	52

LÜHIKOKKUVÕTE

Ettevõtjaid peetakse praegusel ajal välise keskkonna ühtedeks suurimateks hävitajateks. Sellest tulenevalt on Euroopa Liit välja töötanud taksonoomia määruse ja äriühingute kestlikkuse aruandluse direktiivi, millega suunatakse ettevõtteid mitte ainult jätkusuutlikkusega tegelema, vaid ka sellekohast teavet avalikustama.

Käesoleva magistritöö eesmärgiks sai teada saada, millised täiendavad teabe avalikustamise nõudmised hakkavad kehtima ettevõtjatele ning selgitada, millist mõju avaldavad rakenduvad nõudmised ettevõtjate äritegevusele avaliku sektori vandeaudiitorite ja nõustajate hinnangul. Eesmärgi täitmiseks töötas autor läbi teemaalase teabekirjanduse. Kvalitatiivseks uurimismeetodiks valis autor poolstruktureeritud intervjuu, mis viidi läbi avaliku sektori vandeaudiitorite ja jätkusuutlikkuse nõustajatega.

Taksonoomia määrus (EL) 2020/852 rakendus avaliku sektori ettevõtjatele, kellel on rohkem kui 500 töötajat, 2021. aastal ning suurettevõtjatele rakendub 2023. aastal. Määruse järgi peab avalikustama, kui suurt osa kuludest, tuludest ning kapitaliinvesteeringutest võib pidada jätkusuutlikuks. Ettevõtjate jätkusuutlikkuse aruandluse direktiiv (CSRD) rakendub aastal 2024 lisaks kõigile avaliku huvi ettevõtjatele ka suurettevõtjatele, kes vastavad kahele kolmest sõnastatud kriteeriumist.

Muudatused jätkusuutlikkuse aruandluses toovad kaasa suured rahalised ja ajalised kulud vajaliku teabe kaardistamise ja koondamisega, mida hiljem aruandes avalikustada. Kuna enne teabe avalikustamist on vaja rangelt üle vaadata lisaks kuluallikatele tulud, võib antud protsessi käigus leida üha uusi valdkondi täiendava rahavoo genereerimiseks. Positiivse mõjuna toodi välja, et jätkusuutlikumad ettevõtjad hakkavad tulevikus pangast paremaid laenuitingimusi saama. Samuti soovivad investorid edaspidi üha enam suunata oma vabasid rahavooge vaid jätkusuutlikumatesse ettevõtjatesse.

Võtmesõnad: taksonoomia määrus, direktiiv, jätkusuutlikkuse aruandlus, intervjuu

SISSEJUHATUS

Jätkusuutlikkusega tegelemine ja sellekohane aruandlus on olnud tänaseni vabatahtlik ning seda nii ettevõtja kui ka tarbija seisukohast. Ühest küljest soovitakse veeretada vastutus sellel teemal lõpptarbija peale, kes võiks iga päev soetada vaid jätkusuutlikke tooteid. Teisest küljest näevad paljud, et vastutusele tuleks võtta ettevõtjad, kelle äritegevuse tulemusel keskkond iga päevaga järjest hävib. 2014. aastal välja antud mittefinantsteabe avalikustamise direktiivi (ingl. k. *Non-Financial Reporting Directive*) üks eesmärk oli ettevõtjaid panna antud teemaga tegelema ja sellekohast infot avalikustama, kuid aastaid hiljem tuleb tõdeda fakti, et mitmeti tõlgendatav ning üldsõnaline direktiiv ei täitnud soovitud eesmärki. Seetõttu on inimtegevuse tagajärjel muutunud suurem osa Maa pinnasest. Veelgi enam, kõige selle tagajärjel on globaalne õhutemperatuur hakanud tõusma, rääkimata sellest, et üha enam loomaliike on väljasuremise äärel. Võrreldes varasemaga on hakatud rohkem tähelepanu pöörama prügi sorteerimisele, taaskasutusele ja ühiskonna teadlikkuse kasvatamisele, kuid suurematele murekohtadele on lahendused leidmata. (Lamberton 2005, 7–26)

Selleks, et keskkond inimesi tulevikus teeniks, on otsustatud kasutusele võtta karmimad meetmed. Sealhulgas on Euroopa Liit võtnud eesmärgiks olla 2050. aastaks maailma esimene kliimaneutraalne maailmajagu. Kahjulikke keskkonnamõjusid pole võimalik ainult kõrgemal tasandil likvideerida, vaid siinkohal on oluline inimkonna ühine panus. 2020. aastal andsid Euroopa Parlament ja Nõukogu välja määruse (EL) 2020/52, millega pandi paika ühtne klassifitseerimissüsteem ning mille põhjal hakatakse edaspidi määratlema ettevõtjate keskkonnasäästlikku majandustegevust. (Hakahuhta 2020). Ühtlasi on otsustatud muuta tänaseni kehtivat mittefinantsteabe avalikustamise direktiivi, mis hakkab kehtima alates 2024. aastast ja mille nimi on äriühingute kestlikkuse aruandluse direktiiv (ingl. k. *Corporate Sustainability Reporting Directive*). (KPMG 2021)

Käesolevas magistristöös uurib autor, millised muudatused ootavad ees ettevõtjaid jätkusuutlikkuse aruandluses, kui lisaks 2020. aastal vastu võetud taksonoomia määrusele rakendub aastal 2024 täiendavate avalikustamise nõuetega äriühingute kestlikkuse aruandluse

direktiiv (CSRD). Viimane hakkab asendama praegu kehtivat mittefinantsteabe avalikustamise direktiivi NFRD-d. Eelpool mainitud direktiivi ja määrusega ei suuna Euroopa Liit ettevõtjaid mitte ainult jätkusuutlikkusega tegelema, vaid sellest ka aru andma. Sellest tulenevalt on magistritöö eesmärk teada saada, millised täiendavad avalikustamise nõudmised hakkavad kehtima ettevõtjatele ning selgitada, millist mõju avaldavad rakenduvad nõudmised ettevõtjate äritegevusele avaliku sektori vandeaudiitorite ja nõustajate hinnangul.

Lähtuvalt püstitatud eesmärgist seati järgmised uurimisküsimused:

1. Milline on jätkusuutlikkuse aruandluse suund praegusel ajal?
2. Millal ja kellele täiendavad avalikustamise nõudmised rakenduvad?
3. Millised avalikustamise kohustused kaasnevad taksonoomia määruse (EL) 2020/852 ja CSRD rakendamisega?
4. Kas ja milline saab olema jätkusuutlikkuse aruandluses toimuvate muudatuste hinnanguline mõju ettevõtjate äritegevusele?
5. Mis on ESG nõustamine ja milline osa on sellel ettevõtjate jätkusuutlikkuse aruandluses?

Magistritöö annab ülevaate jätkusuutlikkuse aruandluse praegusest olukorrast ja tulevikus jõustuvatest muudatustest. Samuti uuritakse, milline on rakenduvate nõuete hinnanguline mõju ettevõtjate äritegevusele ja seda ümbritsevale ühiskonnale. Lisaks tuuakse välja, milline saab olema rakenduvate avalikustamise nõuete kontroll ning milline osa on sel teekonnal vandeaudiitoritel kui avalikustatava informatsiooni kontrollijatel ja jätkusuutlikkuse nõustajatel kui ettevõtjate parimatel abilistel.

Töös on kolm suurt peatükki. Esimeses peatükis keskendub autor jätkusuutlikkuse mõistele ja ajaloole. Lisaks tuuakse välja, milliseid standardeid on siiani jätkusuutlikkuse aruandluses kõige enam kasutatud. Töö teine peatükk keskendub täielikult jätkusuutlikkuse aruandluse tulevikule, täpsemalt räägitakse nii uuest taksonoomia määrusest kui ka äriühingute kestlikkuse aruandluse direktiivist (CSRD). Tulenevalt sellest, et uus CSRD hakkab asendama praeguseni kehtivat mittefinantsteabe avalikustamise direktiivi, on teises peatükis välja toodud praeguseni kehtivad avalikustamise nõudmised ja selle suurimad muutused. Töö viimases peatükis on välja toodud valitud uurimismeetod, valim ja intervjuude tulemused ning põhilised järeldused.

Töö kirjutamise käigus töötati läbi nii eesti- kui ka ingliskeelne teemaalane teaduskirjandus, määrus (EL) 2020/852, mittefinantsteabe avalikustamise direktiiv (NFRD), äriühingute kestlikkuse aruandluse direktiivi mustand ning temaga seonduvad veebipõhised allikad.

Autor tänab kõiki intervjueeritavaid antud panuse eest. Eriline tänu töö juhendajale.

1. JÄTKUSUUTLIKKUSE ARUANDLUS TÄNA JA TULEVIKUS

1.1. Jätkusuutlikkuse aruandlus

Jätkusuutlikkuse mõiste sai alguse aastatel 1960–1970, millal hakati üha aktiivsemalt otsima erinevaid lahendusi keskkonnaprobleemide lahendamiseks, mis tagaks ökoloogilise süsteemi säilimise täisväärtuslikult meie lastele ja lastelastele. Jätkusuutlikkuse puhul ei saa keskenduda ühele peamisele valdkonnale, vaid käsitleda tuleb mitut eriilmelist mõistet. Seetõttu peetakse jätkusuutlikkuse arengu aluseks kolme suurimat komponenti: keskkonnakaitse, majanduslik areng ja sotsiaalne võrdsus. Jätkusuutlikkusega tegelemist pikas perspektiivis võib defineerida kui ettevõtjate tahet ja võimekust aidata kaasa ülemaailmsele säästvale arengule läbi eelpool nimetatud komponentide (de Carvalho *et al.* 2016, 659–667). Kuna jätkusuutlikkuse aruandlus peegeldub suuresti mittefinantsteabe avalikustamises, peavad antud kontseptsiooni kasutajad mõistma eelkõige selle ajaloolisi põhjusi selleks, et olla lõpuni teadlikud, miks ja kelle jaoks jätkusuutlikkuse aruandlus vajalik on. Siinkohal tuleb liikuda ajas tagasi, et mõista, millised on olnud antud mõiste peamised arenguaastad ja mida iga etapp endast kujutab. (Gokten *et al.* 2020, 99–117; Peedel 2011)

Esimest korda kasutati teaduskirjanduses mõistet *jätkusuutlikkuse aruandlus* 1990. aastal. Oluliseks pidepunktiks mõiste ajaloos võib välja tuua 2002. aastal Johannesburgis säästva arengu teemal peetud ülemaailmset tippkohtumist, mil avaldati esimest korda jätkusuutliku raamatupidamise juhend. Esimesed sammud jätkusuutlikkuse suunas astuti tegelikkuses juba varem, kui 20. sajandi 60ndatel tekkisid esimesed eraldiseisvad mittefinantsaruanded, mis olid tol hetkel suunatud just kolmandatele osapooltele info jagamiseks. (Soderstrom 2013, 31–37) Antud aruandlusvahend võeti esmalt kasutusele Prantsusmaal ja Hollandis, kui selle abil pöörati tähelepanu ettevõtjate sotsiaalsele aruandlusele. Järgnesid Saksamaa, Austria ja Šveits, kes rakendasid eelpool mainitud aruandluse vormi juba keskkonnaalase informatsiooni avalikustamise kohta. Ligi 20 aastat hiljem kogus teema populaarsust ülemaailmselt, kui Suurbritannia ja Ameerika Ühendriigid töötasid välja meetodi *negatiivne sõelumine*, mis sai osaks investeerimisotsuste langetamisel. Nn negatiivne sõelumine oli meetod, mille käigus hakati

tähelepanu pöörama ettevõtjate sotsiaalsele vastutusele ja eetilistele küsimustele. 20. sajandi viimase kümnendiga toimus aruandluses veelgi suurem hüpe, kui kasutusele võeti nii rahalised kui ka mitterahalised näitajad, mille alusel hakati hindama ettevõtjate tulemuslikkust ja väärtust. (Gokten *et al.* 2020, 99–117)

Ajatelje olulisim sündmus leidis aset aastal 1997, kui keskkonnavastutustundliku majanduse koalitsioon (ingl. k. *Coalition of Environmentally Responsible Economies*) ja ÜRO keskkonnaprogramm (ingl. k. *United Nations Environment Programme*) asutasid ühtselt globaalse aruandlusalgatuse lühendiga GRI (ingl. k. *Global Reporting Initiative*), mille peamine eesmärk oli välja töötada ettevõtjatele ühtselt mõistetav aruandluse reeglistik, mis hõlmaks endas nii majanduslikku, keskkonna-alast kui ka sotsiaalset käitumist (Anholon *et al.* 2022, 1–10). Olgugi et GRI aruanded on vabatahtlikud, koostatakse nende põhjal aruandeid rohkem kui sajas riigis. GRI välja töötatud määrusi peetakse tänapäeval kõige kvaliteetsemateks vabatahtlikeks aruanneteks (Chelariu *et al.* 2017, 1–25). Antud standardid hõlmavad parimaid teabe avalikustamise tavasid nii majandus-, keskkonna- kui ka sotsiaalküsimustes, sest nende koostamise ja arendamise aluseks on tihe koostöö sidusrühmadega üle terve maailma (Muller-Camen *et al.* 2018, 47–64). Ettevõttel on võimalik vastavalt soovile valida, millist liiki teavet soovitakse oma finantsaruannetes avalikustada. Täiendava jätkusuutliku info avalikustamine tõstab ettevõtte läbipaistvust ja tekitab suuremat huvi välisinvestorite hulgas. Kuigi komplekssemad kohustuslikud jätkusuutliku info avalikustamise nõuded rakenduvad alates aastast 2024, on GRI standardid olnud praeguseni väga laialt kasutusel. Eestis avaldavad mitmed ettevõtted juba praegu nii aruannetes kui ka kodulehekülgedel jätkusuutlikku infot. Tulenevalt GRI standardite populaarsusest, toob autor järgnevalt välja GRI standardite osas läbi viidud varasemate uurimuste tulemused, annab ülevaate selle olemusest ning suurimatest puudustest. (Becková *et al.* 2015)

2015. aastal viis KPMG läbi uuringu, et selgitada, kui laialt on ettevõtjate hulgas levinud GRI standardid. Tulemuste kohaselt sisaldasid 73% Belgia N100 ja 92% *Global250* ettevõtte finantsaruanded GRI standarditest lähtuvat jätkusuutlikku teavet. N100 alla kuuluvad Belgia 100 kõige suuremat ettevõtet ning *Global250* nimekiri koostatakse üle maailma kõige rohkem tulu genereerivatest ettevõtetest. (KPMG 2020) Mitmed uuringud on välja toonud, et mida saastavam on ettevõtte tegevus, seda rohkem infot on GRI määrustest avalikusele lugemiseks avaldatud. Juba aastal 2008, kui GRI standardid olid selleks hetkeks kasutuses olnud vaid 10 aastat, leiti positiivne korrelatsioon keskkonnategevuse tulemuslikkuse ja GRI aruandluse vahel, kui luubi alla võeti 191

kõige enam saastet tekitavat tööstusettevõtet Ameerika Ühendriikides (Clarkson *et al.* 2008, 303–327). Lisaks on nii mitmete varasemate kui ka hilisemate uuringute tulemusena jõutud sinnani, et jätkusuutlikkuse aruandluse ja finantstulemuste vahel esineb positiivne seos. Vaadates tagasi GRI minevikule on hea tõdeda, et ennekõike on antud standardeid rakendatud nendes ärivaldkondades, mis enim keskkonda säästavad. Määruste rakendamine on pannud ettevõtted mitte lihtsalt täiendavat infot avalikustama, vaid on hakatud muutma olemasolevaid tootmisprotsesse jms. (Gokten *et al.* 2020, 99–117; Becková *et al.* 2015)

GRI standardid on läbi aastate saanud palju tunnustust tänu oma strateegiale, mis nägi ette, et välja antavaid standardeid tuleb pidevalt kohandada vastavalt vajadusele (Zieba, Johansson 2022, 1–20). Selle kõrvalt on välja tulnud ka mõningad olulised puudused. Eelkõige, kuna tegu on vabatahtliku määruste koguga, ei ole sellele määratud mingit kontrolli. Seda asjaolu peetakse kõige suuremaks miinuseks. Teiseks saavad ettevõtted ise valida, mida ja kui palju nad oma finantsaruannetes avaldavad. Sellest võib järeldada, et ettevõtted avaldavad ainult seda osa teabest, mis näitab neid heas valguses. Seega need valdkonnad, mille põhjal avalikustatav info oleks pigem negatiivse alatooniga, jäetakse aruannetest välja. Kolmanda aspektina võib välja tuua avalikustatava info õigsuse. GRI standarditest lähtuvalt saavad ettevõtted avalikustada jätkusuutlikku infot osana oma tegevusaruandest või eraldiseisva aruandena. Isegi ettevõtjate puhul, kes avaldavad jätkusuutlikku teavet tegevusaruandes ja omavad ühtlasi ka auditi kohustust, ei ole vandeaudiitoritel kohustust kontrollida teatud avalikustatavat teavet detailideni, vaid veenduda tuleb selle korrektsuses olulises osas. Olulisuse printsiipi on defineeritud kui kvaliteediläve raamatupidamises, mis eristab rohkem tähtsamaid valdkondi teistest (Azizzadeh, Farajzadeh 2012, 33–45). Kui avalikustada jätkusuutlikku informatsiooni eraldiseisva aruandena, siis ei läbi see enne avalikustamist ühtegi kontrolli. Sama kehtib nende ettevõtjate puhul, kellel ei ole auditi kohustust. (Buzenche, Vilsanoiu 2014, 935–942).

GRI standardid on jaotatud kolmeks suuremaks standardite plokiks (GRI 2021):

1. teemastandardid;
2. sektorite põhised standardid;
3. universaalsed standardid.

Teemastandardid, nagu ka nimi ütleb, keskenduvad kõik ühele konkreetsele teemale ja sellega seotud info avalikustamisele. Selle alla kuuluvad jäätmete, tervishoiu, tööohutuse jms seotud standardid. Iga standard annab ülevaate käsitletavast teemast ja avalikustatavast infost. Ettevõtjatel

on endal õigus valida, millised teemastandardid on lähtuvalt ettevõtte äritegevusest olulised ja ainult nende osas infot avalikustada. (*Ibid.*)

Sektoripõhiste standardite peamine eesmärk on parandada ettevõtjate aruandluse kvaliteeti ja järjepidavust. Standardite seeria koosneb neljakümnest erinevast standardist, alustades kõige suuremate mõjuulatustega valdkondadest, nagu gaas, nafta ja põllumajandus. Kõik standardid on loodud selliselt, et need oleksid asjakohased iga antud valdkonna ettevõtte jaoks ning seeläbi kajastatav info täidaks täielikult oma eesmärgi. Iga standard algab ülevaatega valdkonna omadustest, lisaks tuuakse välja tõenäolisemad ärisuhted ja -tegevused, mis valdkonda kõige enam mõjutada võivad. Samuti räägitakse kõigist sektorile olulisematest mõjudest ja iga mõju kohta on lisatud viide vastavale teemastandardile. Sektoristandardid sisaldavad üldjuhul täiendavaid avalikustamisega seotud nüansse, mida sageli teemastandardid ei käsitle. (*Ibid.*)

Viimane seeria standardeid on universaalsed ehk kehtivad kõigile olenemata tegevusvaldkonnast, samuti ühtivad varasemalt mainitud teema- ja sektoristandarditega. Universaalsed standardid jagunevad omakorda veel kolmeks suuremaks teemaks. Esimese teema all tuuakse välja standardite eesmärgid, seotud tähtsamad mõisted ja kuidas standardeid üldisemalt rakendada peaks. Lisaks pannakse palju rõhku sellele, et ettevõtted saaksid aru, kuidas infot võimalikult täpselt, arusaadavalt ja korrektselt avalikustada. Teine peatükk keskendub üldisemale avalikustamisele, mille alla loetakse valitsemise, strateegia, töötajate, poliitika, tavade ja muu sellisega seotud avalikustamise võimalused. Antud teemad on kogu kontseptsiooni osas väga olulised, kuna aitavad luua ülevaate ettevõtte mõjudest ühiskonnale. Kolmas ehk viimane peatükk selgitab lähemalt materiaalseid teemasid ja vastavalt eelmises peatükis välja toodud mõjudele hinnatakse olulisemate teemadega seotud sektorstandardeid. (*Ibid.*)

1.2. Taksonoomia määruse 2020/852 teke, eesmärk ja kriteeriumid

Mida päev edasi, seda enam muutub olulisemaks meid ümbritsev keskkond ja selle jätkusuutlik käsitlus. Täna sel päeval oleme jõudnud olukorda, kus keskmine õhutemperatuur maailmas on hakanud soojenema, suurem osa maa pinnasest on saastunud ning paljud loomariigid on välja suremise ohus. Antud probleemiga on tõsisemalt tegelema hakanud ka Euroopa Liit. Kui tavainimeseni on keskkonna hoidmise teema jõudnud viimase paari aasta jooksul, siis kõrgemal tasemel on tegeletud sellega juba viimased viis aastat. 2016. aasta lõpus kutsus Euroopa Komisjon

kokku kõrgetasemelise eksperdirühma, kelle ülesanne oli välja töötada tervet Euroopa ühendav üleüldine ja terviklik kestliku rahanduse strateegia. 2018. aasta lõpus avalikustas kokku kutsutud eksperdirühm, et kutsutakse üles Euroopa Liitu kehtestama selgeid ja tehniliselt töökindlaid klassifitseerimissüsteeme. Meede peaks tooma liidu tasandile ühtse arusaama sellest, milliseid tegevusi edaspidi liigitada *rohelisteks, säästlikeks* või *kestlikeks*. (Kachi *et al.* 2020) Liigitamise põhjal saab selgeks teha, millised investseeringud on jätkusuutlikud. Liidusisene ühtlustamine võiks muuta ka ettevõtjate jaoks selgemaks rahastuse taotlemise oma majandustegevusele. (Gortsos 2020, 1–40)

27.11.2019 avalikustati Euroopa Liidu poolt määrus (EL) 2019/2088, mis käsitles jätkusuutlikkusega seotud teabe avalikustamise aspekte finantsteenuste sektoris. Määrus kehtestab liiduülelset ühtset läbipaistvuse normid, millest tulenevalt pidid finantsturu osalised hakkab edaspidi kajastama oma veebilehtedel põhimõtteid, mille alusel hakatakse järgima jätkusuutlikkusriskide lõimimise investeerimis- ja kindlustusnõustamisse ning investeerimisotsuste protsessi. (Kachi *et al.* 2020)

Lähtudes Euroopa Komisjoni eksperdirühma ettepanekutest, otsustasid Euroopa Liidu suursaadikud 2019. aasta lõpus kiita heaks saavutatud poliitilise kokkuleppe kogu liitu hõlmava klassifitseerimissüsteemi ehk nn taksonoomia kohta. Antud taksonoomia eesmärk on anda kõigile ettevõtjatele ja investoritele selged ning ühtselt mõistetavad juhised selle kohta, milliseid majandusalaseid tegevusi saab edaspidi pidada keskkonnasäästlikuks. 18. juuni 2020 ilmus Euroopa Parlamendi ja Nõukogu määrus (EL) 2020/852, mille alusel toimub edaspidi ettevõtjate majandustegevuse määramine keskkonnasäästlikuks. Ühtlasi muudeti määrusega ka varasemalt ilmunud eelpool mainitud (EL) 2019/2088 määrust. (Kachi *et al.* 2020) Käeoslevas kontekstis on oluline osa ka 2018. aastal kevadel Euroopa Komisjoni poolt kommuniqueeritud säästva rahastamise tegevuskasvul, mida peetakse esimeseks taksonoomia määruse (EL) 2020/852 taganttõukamise teguriks (Gortsos 2020, 1–40).

Euroopa Liit on võtnud eesmärgiks saavutada aastaks 2050 kliimanetraalsus, olles maailma esimene kliimanetraalne manner. Sealhulgas muuta Euroopa Liidu majandus jätkusuutlikuks. Paralleelselt võib eelnimetatud eesmärkidega välja tuua Pariisi kokkuleppe eesmärgid, mis peavad täidetud saama aastaks 2030. Nende eesmärkide hulka kuulub ka kasvuhoonegaaside heitkoguste vähendamine ligi 40%. (Kachi *et al.* 2020)

Antud eesmärgid pole võimalik täide viia ainult liidu juhtorganite tasandil, vaid see nõuab kõigi liikmesriikide ühtset panust ehk rahvusvahelisi selgeid ja ühtselt mõistetavaid kokkuleppeid. Sellist süsteemi, mis kohustaks kõiki ettevõtteid astuma sammu jätkusuutlikkuse poole ja sellest tulenevalt mitterahalist teavet ka oma finantsaruannetes avalikustama, polnud olemas. Varasemalt leidis neid ettevõtteid, kes avalikustasid omal soovil teatud infot seoses säästlikkuse ja jätkusuutlikkusega aruannetes, kuid teave ei muutnud ettevõtteid omavahel võrreldavaks, kuna kõigi avalikustatud info oli omanäoline. (Soosalu 2022; KPMG 2022)

Liiduülene klassifitseerimissüsteem, mis lahendaks eelpool mainitud murekohti, sai vastu võetud Euroopa Parlamendi ja Nõukogu määrusega (EL) 2020/852 2020. aasta suvel ning hakkas kehtima alates 12.06.2021. Antud taksonoomiamäärusega pandi paika esialgsed kriteeriumid, mille alusel hakati ettevõtjate edaspidist majandustegevust nimetama jätkusuutlikuks. (Kachi *et al.* 2020) Määruse eesmärk on tuua turule läbipaistvust, muuta ettevõtjat ressursikasutust säästlikumaks ning seeläbi aidata investoritel ja aktsionäridel paremini mõista, milliseid ettevõtteid rahastada, et investeeringud oleksid tulevikus jätkusuutlikud (Krappe 2021). Taksonoomia määrusest tulenevalt peavad üle 500 töötajaga avaliku huvi üksused avalikustama 2021. aasta finantsaruannetes kui suurt osa tuludest, kuludest ja kapitaliinvesteeringutest võib lugeda „rohelisteks“. Alates aastast 2023 laieneb antud nõue suurettevõtjatele ning avalikustatavat teavet hakkavad kontrollima audiitorbürood. (Soosalu 2022)

Kuna peamine kahju meid ümbritsevale keskkonnale tuleneb inimtegevusest, on Euroopa Liit võtnud algseks sihtmärgiks tarneahela: kuidas ja kus on valmistatud tooted, mida me iga päev tarbime ning kuidas oleks võimalik kogu tootmisprotsessi muuta veelgi säästlikumaks (KPMG 2022). Taksonoomia määruse vastu võtmine muudab omakorda praeguseid mittefinantsteabe avalikustamise nõuded. Mittefinantsilist teavet, lähtuvalt Euroopa Parlamendi ja Nõukogu direktiivist 2014/95/EL (NFRD), peavad hetkel avalikustama kõik avaliku huvi üksused, kus töötab rohkem kui 500 inimest. Sinna alla kuuluvad kõik börsiettevõtted, pangad ja kindlustusfirmad. (Wallhed 2021) 2021. aasta kevadel tegi Euroopa Komisjon ettepaneku tulla välja uue kohandatud direktiiviga, milleks on ettevõtete jätkusuutlikkuse aruandluse direktiiv (CSRD). Selle eesmärk oleks muuta hetkel kehtivat mittefinantsteabe avalikustamise direktiivi ja kohandada selle rakendumist suuremale hulgale. (Baumüller, Grbenic 2021, 369–381) Kui taksonoomia määruse kohaselt peavad kohustatud ettevõtted avalikustama 2021. aasta majandustulemuste kohta ettenähtud näitajaid, siis uus kohandatud direktiiv rakendub alates aastast 2024 ja hõlmab täiendavalt ettevõtteid, kellel on täidetud vähemalt kaks järgnevast kolmest

kriteeriumist: 250 või rohkem töötajat; varade väärtus 20 miljonit eurot või rohkem; käive majandusaastal 40 miljonit eurot või suurem (Soosalu 2022; KPMG 2022). Antud direktiiv rakendub Eestis pea 240-le ettevõttele ja Euroopa Liidus ligi 50 000 ettevõttele, mis on viis korda suurema ulatusega, kui praegune direktiiv 2014/95/EL (Consultancy.eu 2021).

Tulles tagasi taksonoomia määruse juurde, millest direktiiv ja regulatsioonid alguse saavad, seab see kriteeriumid, mille põhjal liigitada ettevõtteid jätkusuutlikeks. Järgnevalt toob autor välja, millised kriteeriumid on selleks paika pandud. Lähtuvalt määruse (EL) 2020/852 artiklist 3, võib ettevõtte majandustegevust lugeda jätkusuutlikuks, kui see aitab olulisel määral kaasa vähemalt ühele artiklis 9 sätestatud eesmärgi saavutamisele ega tekita vastupidiselt ühelegi nimetatud eesmärkidest olulist kahju. (Nalbandian 2020). Artiklis 9 on Komisjon sõnastanud kuus eesmärki (EL määrus 2020/852 art 9):

- 1) „kliimamuutuste leevendamine;
- 2) kliimamuutustega kohanemine;
- 3) vee ja mereressursside kestlik kasutamine ja kaitse;
- 4) üleminek ringmajandusele;
- 5) saastuse vältimine ja tõrje;
- 6) elurikkuse ja ökosüsteemide kaitse ja taastamine.“

Iga eelpool mainitud eesmärgi kohta on määruses eraldi artikkel, vastavalt artiklid 10–15, kus on välja toodud detailsemalt eesmärgi olemus, viited seonduvatele artiklitele ja direktiividele. Majandustegevuse liigitamisel on üks rõhuasetustest sõnapaaril *oluline panus*, mis on omakorda lahti seletatud artiklis 16 „Toetav tegevus“. Teine rõhk langeb olulise kahju tekitamise definitsioonile, mis on pikemalt lahti seletatud määruse artiklis 17. (EL määrus 2020/852 art 10–17)

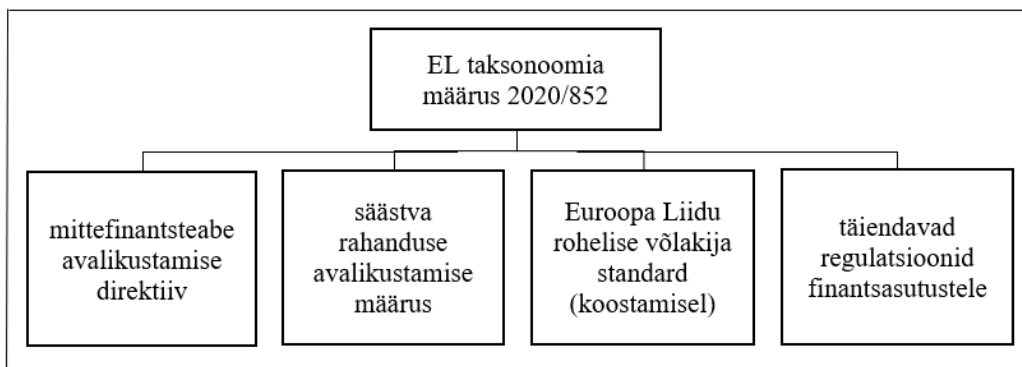
Ettevõtte majandustegevuse vastavust jätkusuutlikkusele hakatakse kontrollima vastavate tehniliste läbivaatuse kriteeriumitele, mis peavad vastavama taksonoomia määruse EL (2020/852) artiklis 19 välja toodud nõuetele. Need kriteeriumid aitavad praktikas selgitada, kas ettevõtte majandustegevus aitab kaasa liiduüheselt püstitatud eesmärkidele. Tehnilise läbivaatuse kriteeriumid sätestab Euroopa Komisjon täiendava õigusaktiga. Enne veel loob Komisjon kestliku rahanduse platvormi, kuhu kuuluvad oma ala eksperdid ning suurorganisatsioonide, nt Euroopa Keskkonnaameti, esindajad. Täpne nimekiri liikmetest on välja toodud määruse artiklis 20. Kestliku rahanduse platvormi eesmärk on nõustada Euroopa Komisjoni kriteeriumide

kehtestamise läbivaatusel. Lisaks analüüsida kriteeriumide kasulikkust ja jälgida protsessis nii liidu kui ka liikmesriikide tasandil. Tehnilised kriteeriumid plaanitakse paika saada hiljemalt 2021. aasta lõpuks. (Nalbandian 2020)

1.3. Jätkusuutlikkuse aruandlus ja teabe avalikustamine

Jätkusuutlikkuse aruandlus või teisisõnu ettevõtte sotsiaalse vastutuse aruandlus on viimase 10 aasta jooksul olnud maailmas üks arengu teemasid. Ettevõtteid, kes sellele tähelepanu pööravad, tuleb iga päevaga üha enam juurde. Jätkusuutlikkuse aruandlust rakendades pööravad ettevõtted lisaks oma finantstulemustele tähelepanu keskkondlikele ja sotsiaalsetele probleemidele ning kajastavad sellekohast informatsiooni oma finantsaruannetes. Ettevõtted, kes infot avalikustavad, on nii Euroopa Liidu, investorite kui ka sidusrühmade jaoks usaldusväärsemad ja läbipaistvamad. (Bednárová, Klimko 2017, 33–41)

Järgnev joonis annab ülevaate Euroopa Liidu nõuete kogumist, mille keskmeks on taksonoomia määrus (EL) 2020/852. Määrus ühendab omavahel kõiki nelja osa, milleks on direktiiv, regulatsioon ja standard, mis kehtivad erinevatele sektoritele ning valdkondadele.

Joonis 1. EL nõuete kogum ettevõtjatele ja finantsasutustele

Allikas: KPMG (2022)

Säästva rahanduse avalikustamise määrus (ingl. k. *Sustainable Finance Disclosures Regulation*) rakendub ainult finantsasutustele. Regulatsioon nõuab, et ettevõtted peavad oma investeerimisprotsessid ja tasustamispoliitika üle vaatama ning avalikustama nii ettevõtte kui ka

pakutavate toodete tasemel teatud jätkusuutlikku informatsiooni. Peamine eesmärk on tagada investoritele, kes tahavad investeerida jätkusuutlikesse investeeringutesse, võimalus omandada vajalikku infot otse ettevõtte aruannetest, mis oleks võrreldaval kujul. Regulatsioon annab investoritele võimaluse teha finantsturul rohkem teadlikemaid ja kindlamaid valikuid. (KPMG 2022)

Täiendavad regulatsioonid (*Ibid.*):

1. väärtpaberite ühisinvesteeringusettevõtjad (UCITS);
2. alternatiivsete investeeringufondide valitsejate direktiiv (AIFMD);
3. finantsinstrumentide turgude direktiiv II (MiFID II);
4. investeeringusühingute direktiiv (IFD).

Välja toodud regulatsioonid on mõeldud finantsasutustele, kes peavad oma ettevõttesiseses protsessides, nagu riskijuhtimine, investeerimine jms, hakkama rakendama jätkusuutlikkuse nõudeid. Regulatsioonid peaksid tagama, et ettevõtte tegevus oleks päriselt jätkusuutlik ja ettevõtja edastab finantsasutustele korrektset jätkusuutlikku informatsiooni. (*Ibid.*)

Euroopa Liidu Rohelise võlakirja standard (ingl. k. *EU Green Bond Standard*) on liiduülene vabatahtlik standard (hetkel veel koostamisel), mida saavad ettevõtted tulevikus kasutada roheliste võlakirjade väljastamisel. See standard oli vajalik, et kõik rohelised võlakirjad oleksid omavahel võrreldavad ja neile kehtiks eraldi audiitorkontroll. Jällegi selleks, et ühest küljest oleks investoritel võimalus teha paremaid otsuseid ja teisalt meelitada seeläbi investoreid ostma ettevõtete võlakirju. (*Ibid.*)

Mittefinantsteabe avalikustamise direktiiv (NFRD) on hetkel kehtiv direktiiv kõigile avaliku huvi üksustele, kes peavad direktiivist lähtudes kajastama teatud mittefinantsilist teavet oma finantsaruannetes. (*Ibid.*)

Lähtuvalt käesoleva magistr töö eesmärgist uurida aruandluses toimuvate muudatuste mõju ettevõtjatele, jätab autor hetkel kõrvale ülejäänud kolm regulatsiooni ja keskendub järgnevates peatükkides spetsiifilisemalt jätkusuutlikkuse aruandluses toimuvatele muudatustele läbi taksonoomia määruse ja uue mittefinantsteabe avalikustamise direktiivi.

1.3.1. Mittefinantsteabe avalikustamine vastavalt direktiivile 2014/95/EL ja tulevik

Hetkel avalikustavad ettevõtted oma mitterahalist informatsiooni vastavalt Euroopa Parlamendi ja Nõukogu direktiivile 2014/95/EL, mis võeti vastu 2014. aasta lõpus. Ühtlasi muudeti uue direktiiviga ka eelmist direktiivi 2013/34/EL. (Calace *et al.* 2018, 13–26) Mittefinantsteabe avalikustamise direktiivi 2014/95/EL kohaselt on selle rakendamine nähtud ette avaliku huvi üksustele (suurettevõtjad: pangad, kindlustusseltsid, börsiettevõtted), kelle töötajate arv on suurem kui 500 inimest. Direktiivi järgi: „sisaldab tegevusaruanne ettevõtja arengust, tulemustest, positsioonist ja tema tegevuse mõjust ülevaate saamiseks vajalikus ulatuses teavet kätkevat muud kui finantsteavet kajastavat aruannet, milles on esitatud teave vähemalt keskkonnaküsimuste, sotsiaalsete ja töötajatega seotud küsimuste, inimõiguste järgimise ning korrupsioonivastaste võitlusega seotud küsimuste kohta“ (EL direktiiv 2014/95/EL art 19a). Lisaks eelnevale tuleb lisada teave kasutatava ärimudeli lühikirjeldusest, mitterahalised tulemusnäitajad ja äritegevusega seotud riskid, mis on täpsemalt lahti kirjutatud direktiivi artiklis 1. See direktiiv ei nõua mittefinantsteabe avalikustamisel lähtuda konkreetsest raamistikust, andes siinkohal ettevõtjatele piisava paindlikkuse ehk nad võivad informatsiooni avalikustada sellisel viisil, mis on neile endale kõige kasulikum. Mitterahalise teabe avalikustamisel saavad ettevõtjad ise valida, kas lähtuvad rahvusvahelisest, Euroopa Liidu või siseriiklikest juhenditest. Nendest kaks esimest valikut hõlmavad endas mitme eri aruandlusraamistiku põhimõtteid. (*Ibid.*)

Praeguse mittefinantsteabe avalikustamise direktiivi rakendamine pole ettevõtjates suurendanud oluliselt avalikkuse arusaama ettevõtjate arengust, kasumlikkusest ja mõjust ühiskonnale, kuna aruannetes kajastataval informatsioonil puudub vajalik kvaliteet ning järjepidevus. Lisaks ei ole hetkel võimalik ettevõtteid avalikustatava teabe osas kuidagi võrrelda, kuna puuduvad selged ühtselt mõistetavad nõuded. (*Climate Disclosure Standards Board*). Direktiivi on keeruline rakendada, kuna olulisuse mõiste pole antud kontekstis piisavalt selgelt sõnastatud, mis tähendab, et ettevõtjatel on raske mõista, kas nõuded rakenduvad nende äritegevusele või mitte. Ühtlasi on lihtne jätta soovivat informatsiooni avalikustamata, põhjendades seda vaid selgitava lausega, ilma nõuete rikkumiseta. (Beerbaum 2021; Cheng *et al.* 2014, 90–119)

Lähtuvalt üleval välja toodud probleemidest ja turu-uuringutest tegi Komisjon 2021. aasta kevadel ettepaneku muuta hetkel kasutuses olevat mitterahalise teabe avalikustamise direktiivi 2014/95/EL. Laiendada selle mõju mitte ainult avaliku huvi üksustele, vaid kõikidele suurettevõtjatele (vt tabel 1). Antud muudatusega soovitakse liiduüleselt, et suurettevõtted

hakkaksid avalikult vastutama edaspidi oma mõju eest kesk- ja ühiskonnale. Lisaks kaasnevad avalikustamata info osas rangemad karistused. Uus direktiiv hakkab kandma nime „ettevõtjate jätkusuutlikkuse aruandluse direktiivi“ (CSRD) ja muudab varasemat direktiivi 2014/95/EL. (Caputo *et al.* 2019)

Tabel 1. NFRS ja CSRD võrdlus

	NFRD	CSRD
Kehtivuse algus	alates aastast 2018	alates aastast 2024
Kellele laieneb	avaliku huvi üksused, kellel on rohkem kui 500 töötajat	kõik suurettevõtted, kelle puhul on täidetud 1 all olevatest kriteeriumitest: <ul style="list-style-type: none"> • 250 töötajat • 40 miljonit eurot käive • 20 miljonit eurot varasid
Mõju ulatus	~11 600 ettevõtjat	~49 000 ettevõtjat
Auditeerimise kohustus	puudub	esialgselt piiratud kindlust andev, hiljem põhjendatud kindlust andev
Raporteerimise koht	tegevusaruanne (või ka eraldiseisev jätkusuutlikkuse aruanne)	tegevusaruandes
EU taksonoomia rakendumine	2021. majandusaastale	2024. majandusaastale (neile, kes on kohustatud)

Allikas: Soosalu (2022); autori koostatud

Euroopa rohepakett on üks suur tervik, kus kõik lülid peavad omavahel hästi sobima. Lähtuvalt Euroopa Liidu seatud eesmärkidest liikuda üheskoos jätkusuutlikuma keskkonna poole, on siin oluline osa uuel ettevõtjate jätkusuutlikkuse aruandluse direktiivil. Nimelt oleks uus direktiiv kooskõlas liidu jätkusuutliku rahastamise algatusega, sealhulgas säästva rahanduse avalikustamise määruse (SFDR) ja varasemalt mainitud taksonoomia määrusega (EL) 2020/852. Uue mittefinantsteabe avalikustamise direktiivi järgi tuleks ettevõtjatel avalikustada aruannetes teatud näitajaid, mida sisaldab ka säästva rahanduse avalikustamise määrus. Viimane kohaldub küll rohkem investoritele ja teistele finantsturu osalistele, seega muutub neil informatsiooni kogumine lihtsamaks, kui ettevõtted ise juba vajalikke näitajaid avalikustaks. Sarnaselt Euroopa Liidu taksonoomiamäärusele on ettevõtjate jätkusuutlikkuse aruandluse direktiivis oluline osa kriteeriumitel *oluline panus* ja *oluline kahju*. (Kannistu 2022)

Direktiivi muutmise taga seisab veel hulganisti tegureid lisaks sellele, et jätkusuutlikkus on tõusnud üheks päevakajaliseks teemaks tänapäeva maailmas. Praegu kehtiv mittefinantsteabe avalikustamise direktiiv rakendub vaid avaliku huvi üksustele, kelle töötajate arv on suurem kui 500. Neid ettevõtteid on Euroopa Liidus väikesel hulgal, seega on antud direktiivi mõju ja tõhusus sedavõrd tagasihoidlikud ning oluline kasutegur siinkohal puudulik. Samuti on olnud praegustel ettevõtjatel keeruline kvaliteetset informatsiooni lugejaskonnaga jagada, kuna andmeid, mis selleks vaja oleks, pole lihtne hankida. Näiteks on ettevõtted tõdenud, et kordades lihtsam oleks vajalikku teavet asjakohasemalt avaldada, kui ka nende äripartnerid oma finantsaruandluses antud direktiivist lähtuks. Seda asjaolu tõid välja ligi pooled Euroopa mitterahalist teavet avalikustavad ettevõtted, kelle arvates on äripartneritelt vajaliku teabe kättesaamine raskendatud. Oluliselt väheneb praeguse direktiivi 2014/95/EL mõju ka seetõttu, et teave, mida ollakse kohustatud avalikustama, ei lihtsusta tänasel päeval oluliselt investorite otsuseid selles teemas, kui soovitakse suunata investeeringuid jätkusuutlikemate ettevõtjate tegevusse. Peamine on, et mittefinantsteabe avalikustamise direktiiv on vastu omaenda eesmärgile, milleks on muuhulgas teadlike investeeringute lihtsustamine. Oluline on veel välja tuua need investorid, kes on kohustatud avalikustama jätkusuutlikku teavet lähtuvalt säästva rahanduse avalikustamise määrusest, ei saa omakorda kätte vajalikku informatsiooni ettevõtjate aruannetest. Selle tõttu juhtub sageli olukordi, kus investoritel pole võimalik ettevõtjatel vajalikku teavet saada, kuna kohustus sellekohase info avalikustamise osas puudub. (Björklund 2020)

1.3.2. Muudatused mittefinantsteabe avalikustamises

Nagu varasemalt mainitud sai, soovib Euroopa Liit tulevikus, et rahavood oleks suunatud ennekõike jätkusuutlikesse ettevõtjatesse. See tähendab omakorda, et ettevõtjate avalikustatav mitterahaline teave peab olema piisav selleks, et teha vahet jätkusuutlikul ja mittejätkusuutlikul ettevõttel. Euroopa Komisjon, kes hindab probleeme rohkem investorite ja aktsionäride vaatenurgast, leiab, et praegused nõuded mitterahalise teabe avalikustamise osas ja avalikult kättesaadava info põhjal pole piisavad, et kolmandatel osapooltel oleks selge arusaam valikute tegemisel. Kokkuvõtvalt võib öelda, et hetkel puudub vajalik info selle osas, milline on konkreetse ettevõtja mõju teda ümbritsevale ühiskonnale ja keskkonnale ning millised mitterahalised probleemid võivad esineda. (Hakahuhta 2020)

Aasta 2020 esimeses pooles, perioodil 20. veebruar – 11. juuni, tõstatas Euroopa Komisjon avaliku arutelu teemal, kas hetkel avalikustatav mittefinantsalane teave on piisav või mitte, lähtudes hetkel kehtivates määrustest ja direktiividest. Enamik vastanutest, kes pidasid ennast finantsaruannete

lugejateks, s.h mitterahalise teave kasutajateks, tõdesid, et reeglite kohaselt avalikustatavad mitterahalised andmed pole usaldusväärsed ega ühtselt võrreldavad. Kuna taksonoomia määruse osas näidati üles suurt huvi, jäi Euroopa Komisjon seisukohale, et juhul, kui peale määruse avaldamist ei kaasne täpsemad direktiivid mittefinantsteabe avalikustamise osas, läheb taksonoomia määrus (EL) 2020/852 muutmisele ja uued kohustused seoses info avalikustamisega lisatakse otse määrusesse. Siinkohal on oluline välja tuua, et avalikustatava teabe osas puudusid Komisjonil esialgsed ettekirjutused, vaid antud teema kohta lisati täiendavad punktid töö lõppfaasis. (Hakahuhta 2020)

Täiendavad nõudmised mittefinantsteabe avalikustamise osas rakenduvad uue direktiivi, ettevõtjate jätkusuutlikkuse aruandluse direktiivi (CSRD), kasutusele võtmisega alates aastast 2024. Lisaks laiendatakse selle mõjuulatust terve liiduüleltselt kõigile suurettevõtjatele. (Kannistu 2022). Järgnevalt selgitab autor täpsemalt, millised nõudmised antud direktiivi rakendumisega kaasnevad.

- 1) Kehtima hakkab kahekordne olulisuse põhimõte: tuleb hakata avalikustama, millised sotsiaalsed ja keskkondlikud riskid ettevõtjat iga päev mõjutavad ning teisest küljest, kuidas ettevõtja ise antud kahte valdkonda oma majandustegevusega mõjutab.
- 2) Täiendavad nõudmised informatsiooni avalikustamise osas. Sealhulgas püstitatud eesmärgid seoses kliimamuutustega ja kuidas plaanitakse nendeni jõuda.
- 3) Informatsioon järgneva kolme immateriaalse kapitali osas: sotsiaalne, inim- ja intellektuaalne kapital.
- 4) Ettevõtte aruandlus tuleb kooskõlastada juba varasemalt mainitud säästva rahanduse avalikustamise määruse ja Euroopa Liidu taksonoomiamäärusega.
- 5) Sektoriülese, ettevõtte- ja sektori-spetsiifilise info avalikustamine vastavalt Euroopa Liidu jätkusuutlikku aruandluse standarditele (ESRS). Antud hetkel on standard veel koostamisel ja täiendavad nõudmised hakkaksid kehtima kõigile, kes lähevad uue ettevõtjate jätkusuutlikkuse aruandluse direktiivi alla.
- 6) Aruannetes avalikustatav informatsioon peab edaspidi olema nii ette- kui ka tagasivaatav. (Kannistu 2022)

Kõigile välja toodud nõudmistele, mis vastavalt uuele direktiivile rakenduvad, rakendub omakorda audiitorikontrolli kohustus, mis hakkab algselt olema piiratud kindlust andev ja tulevikus ka põhjendatud kindlust andev. Piiratud kindlust andev kontroll klassifitseerub finantsmaailmas ülevaatusse alla, mille käigus kontrollivad audiitorid informatsiooni rohkem üldisemas pildis.

Põhjendatud kindlust andvat kontrolli saab lugeda täismahus audiitorkontrolliks. Kuna praeguse mittefinantsteabe direktiivi kohaselt ei ole täpselt ette nähtud, millises formaadis infot avalikustama peaks, siis uue direktiivi puhul hakkaks see toimuma vastavalt ettenähtud regulatsioonile täielikult elektrooniliselt xhtml formaadis. (KPMG 2022; Baumüller, Grbenic 2021, 369–381)

Lähtudes Euroopa Liidu jätkusuutlikkuse eesmärkidest näib tunduvat, et taksonoomia määruses (EL) 2020/852 määratletud kriteeriumid ja õigusaktidega paika pandud avalikustamise nõuded, on esialgsel hinnangul ühtselt määratletavad ning selged. Tegelikud järeldused saab teha alles siis, kui ettevõtjad on astunud samme jätkusuutlikuma majandustegevuse poole ning avalikustama on hakatud määrusest tulenevat teavet. Kuigi Komisjon annab välja täpsustavad õigusaktid, on ettevõtjatel antud määrust selle keerukuse tõttu üpris keeruline rakendada. (Hakahuhta 2020) Tegelikuse on seda määrust võimalik rakendada kahel viisil: ettevõtte tasandil või projekti tasandil. Ettevõtte tasandil taksonoomia määruse rakendamine tähendab, et aruannetes hakatakse avalikustama, kui suur osa tuludest, kuludest ja kapitaliinvesteeringutest võib lugeda määruse põhjal jätkusuutlikuks. Selle info avalikustamine muudab ettevõtteid investorite ja kolmandate osapoolte jaoks läbipaistvamaks. Juba praegu avalikustavad mitmed Eesti ettevõtteid oma finantsaruannetes teatud infot oma jätkusuutlikkuse osas, kuid hetkel pole võimalik ettevõtteid omavahel kuidagi võrrelda, sest teave on niivõrd omanäoline. See aga ei lihtsusta kuidagi investeeringute suunamist jätkusuutlikematesse tegevustesse. Kui rakendada määrust (EL) 2020/852 projekti tasandil, puudutaks see uute hoonete või tootmisüksuste ehitamist, näiteks elektrijaama, kus on võimalik rakendada määrust riikliku rahastamise taotlemiseks. Projekti tasandil on võimalik antud määrust siduda ka mõne teise avaliku õigusaktiga, et omada eeliseid konkurentide eest. (Blauert *et al.* 2020)

Mida toovad kaasa kõik need muudatused ettevõttele? Üheks ohukohaks uute määruste ja direktiivide rakendamisel peetakse olukorda, kus ettevõtjate ehe soov keskkonnale hakata rohkem tähelepanu pöörama muutub sunniviisiliseks lisatöök ning kõike hakatakse tegema vaid linnukese kirja saamiseks. Lisaks muudab mitme standardi paralleelne jälgimine kõigi nõuete täitmise keeruliseks ülesandeks. Kuna peamiseks eesmärgiks saab eristada õiget tegevust valest, on hakatud spekuloida, et kas on siiski võimalik igat tegevust nii selgelt kahe valiku vahel liigitada (Dewi 2015, 541–549). Uus ettevõtjate jätkusuutlikkuse aruandluse direktiiv toob kaasa täiendavad nõudmised teabe avalikustamise osas, mis tähendab ettevõtjate jaoks praegusest suuremal hulgal teabe kogumist. Isegi neilt, kes hetkel juba mittefinantsteabe avalikustamise

direktiivist tulenevalt infot avalikustama peavad. Seega kaasnevad uute nõuete rakendumistega täiendavad jõupingutused ja arvestatavad investeeringud. Kuigi praegu on kättesaadav uus direktiiv poolik ja alles koostamisel, siis peamised täiendavad nõuded on juba sätestatud ning ettevõtted võiksid alustada esimesel võimalusel nendega tutvumist. Olgugi et väga palju on neid, kes veel tulevastest muudatustest teadlikud pole. (Baumüller, Grbenic 2021, 369 –381; Hommelhoff 2021, 2437–2447)

Autor omandas arusaama tuleviku muudatustest jätkusuutlikkuse aruandluses seoses taksonoomia määruse ja seotud direktiivide osas. Järgnevalt viib autor läbi vestlused avaliku sektori vandeaudiitorite ja jätkusuutlikkuse nõustajatega, leidmaks vastuse töö alguses seatud eesmärgile ja uurimisküsimustele.

2. JÄTKUSUUTLIKKUSE ARUANDLUS EESTIS JA MUUDATUSTE MÕJU LÄBI VANDEAUDIITORITE JA JÄTKUSUUTLIKKUSE NÕUSTAJATE PILGU

Käesoleva magistritöö teises peatükis keskendub autor töö alguses seatud eesmärkide täitmisele ja soovib seeläbi teada saada, milline on hetkel olukord Eestis seoses praeguse vabatahtliku jätkusuutlikkuse aruandlusega ning milline saab olema jätkusuutlikkuse tulevik, kui kehtima hakkavad uued nõudmised seoses avalikustatava informatsiooniga läbi taksonoomia määruse ja CSRD. Sealhulgas soovib autor lugejale anda ülevaate, milline on uue määruse ja direktiivi hinnanguline mõju eelkõige ettevõtjatele ning millist rolli mängivad selles audiitorid ja jätkusuutlikkuse nõustajad.

Töö uurimuslik osa on jaotatud omakorda kolmeks suuremaks alapeatükiks. Esimeses alapeatükis annab autor ülevaate vabatahtlikust jätkusuutlikkuse aruandluse hetkeseisust: kui paljud ettevõtted ja millises mahus avalikustavad praegu omal soovil jätkusuutlikkusega seotud teavet, kui suures osas vastab esitatav info tegelikkusele ning läbi milliste kanalite antud teavet lugejaskonnaga jagatakse. Teine alapeatükk keskendub uuele taksonoomia määrusele ja mittefinantsteabe avalikustamise direktiivile CSRD. Antud peatükis analüüsib autor, millist hinnangulist mõju avaldab eelpool mainitud määrus ja direktiiv nii ettevõtjatele kui ka ühiskonnale terviklikult. Kuna muudatused jätkusuutlikkuse aruandluses on pannud aluse ESG nõustamisele, keskendub kolmas alapeatükk antud teenusele ja räägib lähemalt, kuidas saavad oma alal spetsialistid selles protsessis ettevõtteid toetada.

2.1. Uurimismeetod ja valim

Järgnevate peatükkidega soovib autor anda lugejale ülevaadet eesootavatest muudatustest jätkusuutlikkuse aruandluses. Kuna käesolev uurimisteema on terves Euroopa Liidus väga uus, ei ole siinkohal võimalik keskenduda niivõrd praktilistele kogemustele, vaid toetuma peab teoreetilistele vaatenurkadele ja hinnangutele. Autori esialgse plaani kohaselt oleks antud teemat uuritud Eesti börsil noteeritud ettevõtjate põhjal, sest uued avalikustamise nõuded nii määruse kui

ka direktiivi puhul rakenduvad esimese lainena just neile. Kahjuks langeb töö koostamise aeg ettevõtjate hõivatud perioodi, sest uue aasta alguses ja kevadel koostatakse majandusaastaruannet ning neid esitatakse börsile, mille tähtajad langevad vastavalt ettevõtjale märtsi- või aprillikuusse. Teise aspektina tuli autoril tõdeda teema uudsust ehk taksonoomia määrusega, mis hakkab kehtima alates 2022. aastast, rääkimata uuest mittefinantsteabe avalikustamise direktiivist, pole ettevõtte praeguseks hetkeks veel kokku puutunud või teavad sellest liiga vähe, et oskaksid antud teemal veel kaasa rääkida. Kuna selle valdkonnaga tegelevad juba pikemalt aega Eestis mitmed oma ala eksperdid ja teemaga on kokku puutunud ka vandeaudiitorid, viis autor läbi uurimuse nende seas. Kokkuvõttes saab autor tõdeda, et vestlused spetsialistidega andsid uurimusele vajalikku sügavust ja objektiivset vaatenurka ning selle kasuks räägivad mitmed aspektid. Esiteks ettevõtte, kellel seisab ees mahukas töö kaasnevate avalikustamise kohustustega, võivad kogemuse või ka arvamuse jagamisel lähtuda rohkem emotsionaalsest poolest. Teiseks on nõustajatel tänaseks hetkeks kindlasti parem ülevaade kõigist muudatustest ja oskavad selle põhjal objektiivsemaid hinnanguid jagada. Samuti on siinkohal oluline osa vandeaudiitoritel, kes saavad omalt poolt jagada ettevõtjate kogemusi ja hinnata, kuidas mõjutavad täiendavad avalikustamise nõuded nende töömahtu.

Uurimismeetodiks valis autor kvalitatiivse uurimismeetodi, täpsemalt poolstruktureeritud intervjuu. Antud meetod sai valitud, sest teema on uudne ja autor ei soovinud piirata vastuseid konkreetsete küsimuste raamistikuga. Poolstruktureeritud intervjuu puhul koostatakse enne vestluseid intervjuukava, kuid küsimuste järjekorda võib intervjuu läbiviimise hetkel muuta. Intervjuukava koostatakse vastavalt töö eesmärgile ja uurimisküsimustele, millele soovitakse vastused saada. Valitud meetodit rakendades saab autor intervjuu käigus küsida vahele ka täpsustavaid küsimusi, kui intervjuueeritava vastus jääb arusaamatuks või napisõnaliseks. Kindla küsimustiku puhul poleks olnud autoril võimalik vastamise hetkel küsida vahele täpsustavaid küsimusi, mis oleks vastused jätnud liiga ühekülgses. (Rabionet 2022, 563–566) Kvalitatiivse meetodi valiku eelis kvantitatiivse ees on kindlasti asjaolu, et selle meetodi puhul kaasatakse valimisse vähem inimesi ja esitatavad küsimused katavad vähem teemasid, kuid see-eest minnakse iga teema osas rohkem detailsemaks. Valitud teema puhul on eelpool mainitud asjaolu väga oluline, kuna inimesi, kes jätkusuutlikkuse aruandluse muudatustega oleksid hetkel kursis ja oskaksid vestluseid sel teemal arendada, on vähe.

Töö uurimuslik osa viidi suures osas läbi ettevõttes KPMG Baltics OÜ ja intervjuueeritavad olid ettevõtte avaliku sektori vandeaudiitorid ja jätkusuutlikkuse nõustajad. KPMG Baltics OÜ sai

valitud sellepärast, et töö kirjutamise perioodil oli neil juhtivatest audiitorbüroodest Eestis kõige suurem jätkusuutlikkuse tiim. KPMG Eesti nõustajad teevad igapäevaselt palju koostööd ka Soome kolleegidega, mis on andnud neile palju väärtuslikke teadmisi ja kogemusi antud valdkonnas. Lisaks vestles autor ka ettevõtte Sustinere OÜ asutajaga. Ettevõtja Sustinere OÜ loodi aastal 2016 ja tegeleb igapäevaselt ettevõtjate jätkusuutlikkuse nõustamisega ning on abiks jätkusuutlike aruannete koostamisel. Nende teenuseid on kasutanud väga mitmed suurettevõtted, nende hulgas LHV, Ekspress Grupp ja Tallink.

Kokku vestles autor 9 inimesega. Iga päev tegelevad eelpool mainitud isikutest 4 finantsauditite läbiviimisega ning 5 jätkusuutlikkuse nõustamisega, mis koondab enda alla nii jätkusuutlikkuse teemalised konsultatsioonid, määruste ja direktiivide tõlgendamise, jätkusuutlikkuse aruannete koostamise ja palju muud. Selleks, et tagada intervjueeritavate isikuandmete kaitse ja anonüümsus, ei ole töös välja toodud isikute nimesid. Vestluse käigus saadud informatsioon on esitatud umbisikulises tegumoes. Kõik intervjuud kestsid keskmiselt üks tund ja iga vestluse alguses selgitas autor omapoolseid ootuseid ning töö eesmärgi. Veebilink intervjuude transkripteeritud vastustele on välja toodud töö kasutatud allikate loetelus (Alumäe *et al.* 2018, 1–8).

Küsimused, millega autor soovis püstitatud eesmärkideni jõuda, sai jaotada kolme osasse. Esimese osa küsimused olid suunitlusega rohkem minevikule ja olevikule ning läbi nende soovis autor teada saada, kui paljud ettevõtjad, millises mahus ja läbi milliste kanalite tänasel päeval üldse oma tegevuse kohta jätkusuutlikku infot avalikustavad. Samuti uuris autor, kes ettevõtjatest on Eestis selles valdkonnas teistele eeskujuks ning kas siiani vabatahtlikkuse alusel toimiv aruandlus on alguse saanud pigem ettevõtjatest endast või on hoopis ühiskondliku surve tagajärg. Viimased küsimused antud ploki puudutasid ka ette vaatavalt juba uut taksonoomia määrust ning CSRD-d. Täpsemalt keskendusid küsimused sellele, et kas ettevõtjad on juba praegu teadlikud tulevikus rakenduvatest avalikustamise nõuetest ja kas on alustatud vajaliku info koondamisega ning millised on olnud esmased muljed.

Teise ploki küsimused olid seotud jätkusuutlikkuse aruandluse tulevikuga ja seal soovis autor rohkem kuulda intervjueeritavate endi seisukohti ning hinnanguid, näiteks kas kohustuslik aruandluskohustus võiks piirduda vaid avaliku huvi ettevõtjatega ja kuivõrd oluline võib olla avalikustatav info lõpptarbijale. Lisaks arutleti teemal, kas Eesti turg on üldse antud nõuete rakendamiseks piisavalt suur ja kui keeruline ning aja- ja ressursimahukas saab olema avalikustatavale teabele eelnev töö ettevõtjate jaoks.

Kolmas osa küsimusi olid suunitlusega jätkusuutlikkuse nõustamise teemadel ja nendele küsimustele vastasid ainult selle valdkonnaga igapäevaselt kokku puutuvad spetsialistid. Autor uuris lähemalt, millist jätkusuutlikku nõustamist ettevõtte praegu kõige enam vajavad ning kuna avalikustamisele eelnev töö nõuab palju lisaressurssi ja ka teadmisi, siis kas selleks kaasatakse lisajõudu väljastpoolt või leitakse pigem inimene ettevõtte seest. Lisaks arutleti teemal, milline saab olema suurim väljakutse ettevõtjatele sel teekonnal ja kas on loota, et kõik ettevõtte, kellele esmajärgus kohustus rakendub, saavad selleks ajaks vajalikud andmed ning informatsiooni.

2.2. Intervjuude tulemused

Antud alapeatükis analüüsib autor läbiviidud intervjuude tulemusi, proovides seeläbi anda lugejale ülevaadet jätkusuutlikkuse aruandluse võimalikust mõjust ja tuleviku väljavaadetest. Töö tulemusi analüüsitakse kolme erineva alapeatükis, mille sisu on pikemalt lahti kirjutatud peatüki 2.1 all.

2.2.1. Jätkusuutlikkuse aruandlus tänasel päeval

Teema sissejuhatava küsimusega soovis autor algselt kaardistada hetke olukorda seoses jätkusuutlikkuse aruandlusega ning seetõttu uuris kõigilt intervjuueeritavatelt, kas ja kui paljud ettevõtjad Eestis tänasel päeval üldse vabatahtlikult mingisugust jätkusuutlikkusega seotud informatsiooni oma lugejaskonnale avaldavad. Antud küsimuse osas jäid kõik spetsialistid samale arvamusel ja tõdesid, et tänasel päeval on Eestis vaid mõned üksikud ettevõtjad, kes antud teemal vabatahtlikult mingit lisandväärtust pakkuvat teavet avaldaksid. See vastus oli autori jaoks ootuspärane, sest enne intervjuude läbiviimist tutvus autor mitmete Eesti nii suuremate kui ka väiksemate ettevõtjate majandusaastaaruannete ja kodulehekülgedega, leidmaks nende avaldatud jätkusuutlikku infot. Tehtu põhjal jäi autorile silma börsil noteeritud Tallinna Sadam, mis on tänaseks tegelenud oma ökoloogilise jalajälje kaardistamise ja jätkusuutlikkuse näitajate avaldamisega juba kolm aastat. Ettevõtja koduleheküljel on olemas eraldi teemaviide nimega „Kestlik areng ja vastutustundlikkus“, mille all kajastub nii ettevõtja majanduslik, sotsiaalne kui ka keskkondlik mõju. Lisaks on kõigil lugejatel võimalik eraldi koduleheküljel tutvuda kestliku arengu mõõdikutega ja nende täitmisega.

Tulles tagasi spetsialistidele esitatud küsimuse juurde, tõdesid küsitletud, et paljuski sõltub jätkusuutlikku info avaldamine ettevõtja olemusest ja tegevusvaldkonnast. Tööstusvaldkonna ettevõtjad, kelle jalajalg ümbritsevale ühiskonnale on ehk suurim ja kes pole ka ühelgi börsil

noteeritud, ei avalikusta sellel teemal hetkeseisuga midagi. Samuti ei tee seda ka erasektori ettevõtjad. Seega selgus, et jätkusuutlikkusega seotud infot avaldavad vabatahtlikult vaid suuremad börsil noteeritud ettevõtjad või *start-up*'id. Siinkohal osati kohe lisada, et antud teemal info avalikustamine pole niivõrd ettevõtjate enda vaba soov, vaid selle põhjuseks võib pigem pidada tahet investoritele rohkem silma jääda ehk välise imago näitamiseks. Oluline osa on siinkohal ka välisriigi tarnijatel, kes üha rohkem nõuavad ettevõtjatelt jätkusuutlikku info avalikustamist. Kõigi intervjuueeritavate sõnul on selline olukord ettevõtjate vaatenurgast igati loogiline, sest senikaua, kuni jätkusuutlikkusega tegelemine pole äriliselt kuidagi kasumlik, ei ole sinna mõistlik ressursi suunata. Autori seisukoht ühtib siinkohal spetsialistidega, nagu on töö teoreetilises osas mitmel korral mainitud, on kogu jätkusuutlikkusega tegelemine ettevõtjate jaoks lisaks suurele ajakulule rahalises mõttes suur väljaminek. See ei õigusta kokkuvõttes teemaga mittetegelemist, sest loodusressursse ei ole lõpmatult.

Mitu vandeaudiitorit tõid välja, et eraldi rühm jätkusuutlikkuse informatsiooni avalikustamisel on need ettevõtjad, kes kuuluvad mõnda suuremasse konsolideerimisrühma. Sellisel juhul avalikustatakse üldjuhul jätkusuutlikku informatsiooni juba gruppi tasandil, mida hiljem näiteks Eesti tasandil ettevõtja koduleheküljel avalikustatakse. Ühe sellise näitena leidis autor Eesti turul tuntud jaemüügiga tegeleva ettevõtja Rimi Eesti Food AS-i, kelle kohalik majandusaastaruanne jätkusuutlikkusega seotud infot ei kajasta, kuid lisatud on viide ettevõtja koduleheküljele, kust leiab eraldi peatüki nimega „Vastutustundlik ettevõtlus“. Seda ettevõtjat mainisid vestluse käigus mitmed nõustajad, kelle sõnul on Rimi just viimastel aastatel teinud jätkusuutlikkuse valdkonnas suuri edusamme ja on suunanud ka oma kliente üha rohkem sellele tähelepanu pöörama.

Järgneva küsimusega soovis autor teada saada, kas ettevõtjad, kes vabatahtlikku jätkusuutlikku teavet avalikustavad, teevad seda tegevusaruandes (aastaruande ühe osana), koduleheküljel või täiesti eraldiseisva jätkusuutlikkuse aruandena. Antud juhul tuli tõdeda, et mõned üksikud suuremad ettevõtjad Eestis avaldavad tegevusaruandes teatud infot jätkusuutlikkusest, kuid seda ei saa kindlasti nimetada jätkusuutlikkuse aruandeks. Samas ei saa väita, et ükski ettevõtja eraldiseisvat jätkusuutlikkuse aruannet ei koostaks, kuid see on rohkem levinud pangandusettevõtjate seas, kus vajadus jätkusuutlikku teavet investoritega jagada on suurem. Viimase valiku puhul kaasatakse tavaliselt välised eksperdid, kes seda osa aruandest aitavad koostada vastavalt standarditele. Välise eksperdi hea näide on ettevõtja Sustinere OÜ, kellel jagub selles valdkonnas kogemust, kuna tehakse pidevalt koostööd välisriikide ettevõtjatega.

2021. aastal viidi Eesti Maaülikooli magistritöö (Perk 2021) raames läbi uurimus seoses jätkusuutlikkuse aruandlusega Eesti kaubandusettevõtjates, mille peamine eesmärk oli teada saada, kui paljud ettevõtjad ja missugust jätkusuutlikkusega seotud informatsiooni avalikustavad. Vaatluse alla võeti nii jätkusuutlikkuse aruanded, tegevusaruanded kui ka koduleheküljed. Töö tulemusena selgus, et kõige enam avalikustavad ettevõtjad teavet seoses jätkusuutlikkusega tegevusaruannetes. Antud uurimuses analüüsiti üheksakümmend nelja ettevõtjat, kellest 63,8% kuulusid suuremasse kontserni. (*Ibid.*) Sarnast uurimust viib iga aasta läbi ka eelpool mainitud ettevõtja Sustinere, mis analüüsib saja suurima mõjuga ettevõtja majandusaastaaruandeid ning toob välja, milliseid kvaliteedikriteeriumeid on teabe avalikustamisel jälgitud ja milliseid valdkondi kaetakse. Tulemustega on võimalik tutvuda kõigil huvilistel ettevõtja koduleheküljel.

Kui esimese kahe küsimuse osas jäid kõik intervjuueeritavad samale seisukohale, siis küsimuse osas, kas vabatahtlikult avaldatav info on ka 100% tõene, tulid sisse vastakad arvamused. Siinkohal tuleb mainida, et isegi kui auditi kohustuslane avalikustab oma tegevusaruandes jätkusuutlikku informatsiooni, ei ole audiitoritel hetkel kohustust kontrollida iga numbrirea tausta, vaid oluline on veenduda, et avalikustatav teave oleks üldiselt vastav ettevõtja äritegevusele. Samuti ei kontrolli kolmas osapool infot eraldiseisvast jätkusuutliku aruande osast, veel vähem kodulehekülgedelt. Üks osa vastajatest julges väita, et paratamatult leidub avaldatavas teabes ka sellist infot, mis tegelikkuses tõele ei vasta ehk tegeletakse n-ö rohepesuga. Siinkohal tõi üks intervjuueeritav kohe välja, et ilmselt leidub väärinfo kajastajaid rohkem väiksemate ettevõtjate seas, sest risk vale informatsiooniga vahele jääda on suurematel ettevõtjatel mitu korda kõrgem ja mainekahju on märkimisväärne. Ühe nõustaja sõnul on osadel ettevõtjatel hirm rohepesu ees niivõrd suur, et kogu aeg tegeletakse jätkusuutlikkuse teemadega, kuid selle osas avalikkusele midagi ei kajastata ning seda just seetõttu, et kardetakse avalikkuse poolt pihtide vahele võtmist ja negatiivset vastukaja.

Rohepesu ei pruugi alati olla tahtlikult tekitatud, vaid nagu ühe vestluse käigus selgus, juhtub see ettevõtjatega sageli ka tahtmatult. Seda eelkõige seetõttu, et tänasel päeval ei hooa veel paljud ettevõtjad päris selgesti, millist informatsiooni ja millises hulgas tuleks kajastada.

Antud küsimuse puhul kaldub ka autor arvama, et kindlasti leidub neid ettevõtjaid, kes väärinfot kõige muu hulgas avalikustavad ning seda eelkõige eesmärgiga lõpptarbijale või ka investorile paremini silma jääda. Seega on ainuõige, et uute kaasnevate nõudmistega rakendub avalikustavale informatsiooni kontrolli kohustus, mis võiks tulevikus rohepesu võimalikkust oluliselt vähendada.

Samuti peaks see ära hoidma ka tahtmatu tegutsemise, mis selgus, et võib esineda sama sagedasti nagu tahtlik.

Viimane küsimus esimeses plokis oli sissejuhatuseks järgmisele teemale ja seeläbi soovis autor teada saada, millised on ettevõtjate esmased muljed seoses uute kaasnevate muudatustega ning kas praegu, kui veel taksonoomia kõigile ei rakendu ja CSRD hakkab rakenduma alates aastast 2024, on keegi juba teinud algust vajalik info koondamisega. Kõik intervjuueeritavad ütlesid, et täna pole veel ettevõtjad kaasnevate muudatustega kursis, rääkimata antud teemaga tegelemisest. Antud juhul ei ole mõeldud avaliku huvi üksuseid (rohkem kui 500 töötajat), sest neile rakendus taksonoomia juba 2021. aastal. Spetsialistide arvates on kindlasti suurem eelis nendel ettevõtjatel, kes juba avalikustavad vabatahtlikkuse alusel mingitki või asutvad ettevõttesiseselt samme oma jätkusuutlikkuse teekonnal. Millised tegevused ja kui palju võtavad aega selleks, et ühel hetkel oleks võimalik kohustuslikus korras teavet avalikustada, on pikemalt selgitatud küsimuste kolmandas plokis.

Antud küsimuse vastuseid analüüsid oli autor pigem üllatunud, sest oli töö teema valiku hetkel arvamisel, et ettevõtjad on juba kursis kaasnevate muudatustega, kuna viimase poole aasta jooksul on sellekohast kommunikatsiooni teabeallikatest saanud lugeda. Lisaks võtavad selle teemal sõna üha rohkem ka Eestis tegutsevad audiitorbürood ja erinevad spetsialistid. Kuna suuremale osale ettevõtjatest rakenduvad nõudmised alles mitme aasta pärast, oli ootuspärane, et keegi pole selles suunas veel praegusel hetkel tegutsema asunud. See kõik kinnitab taaskord, et intervjuud ettevõtjatega poleks täitnud käesoleva töö eesmäärke ning otsus pidada intervjuud avaliku sektori vandeaudiitorite ja nõustajatega oli õige.

Eelmisest küsimusest kujunes igal vestlusel välja erinev teemavahetus. Ühe intervjuueeritavaga jõuti järeldusele, et paljuski on puudulik kommunikatsioon Eesti riigi poolt, mille taha on jäänud nii ühiskonna kui ka ettevõtjate ja teiste teadlikkus muutustest seoses jätkusuutlikkuse aruandlusega. Antud seisukohaga nõustub autor, kui arvestada seda, et jutt taksonoomia määrusest ja kaasnevatest muudatustest sai alguse tegelikkuses juba mõned aastat tagasi, jõudis see info siiski enamusele, kaasa arvatud autorini, möödunud aasta lõpus. Kui 2021. aasta finantstulemuste kohta tuleb börsil noteeritud ettevõtjatel (rohkem kui 500 töötajat) juba määrusest tulenevalt teatud infot avalikustada, oleks üldine kommunikatsioon võinud riigi poolt tulla palju varem.

2.2.2. Jätkusuutlikkuse aruandluse tulevik: taksonoomia määrus ja CSRD

Järgnevas alapeatükis on käsitletud taksonoomia määruse ja CSRD rakendumist ning mõju ettevõtjate äritegevusele. Autor uuris spetsialistidelt, kas nende arvates võiks nõuded rakendada kõikidele organisatsioonidele ühel ajal või on parem, kui nõuded rakenduvad järk-järgult. Selle küsimusele vastati väga erinevalt. Ühe intervjueeritava sõnul võiks nõuded rakendada kohe kõigile ettevõtjatele, põhjendades seda asjaoluga, et näiteks väiksemates riikides, kus on avaliku huvi üksuseid vaid mõned üksikud (k.a. Eesti), on mõju avalikustamisest väga väike. Teisalt jällegi leidsid paar vastajat, et järkjärguline rakendumine on vastupidiselt parem variant.

Tulevikus peaks jätkusuutliku teabe avalikustamine lihtsustama investorite rahavoogude suunamisotsust ja varasemat enam soovitakse juhtida rahavooge jätkusuutlikesse ettevõtjatesse. Sellest tulenevalt on ennekõike vajalik, et vajalikku teavet avalikustaks börsil noteeritud ettevõtted, sest üldjuhul soovitakse just nendesse oma vaba raha paigutada. Seega ei oleks niivõrd oluline, et kohe alustaksid teabe avalikustamisega väiksemad ettevõtjad, sest investorite huvi nende tegevuse vastu on väiksem. Lisaks mainiti, et seeläbi on avaliku huvi üksused rohkem motiveeritumad, kuna saavad olla edaspidi kõigile teistele ettevõtjatele eeskujuks. Magistritöö autor ei nõustu täielikult ühegi vastusega. Ühelt poolt oleks nõuete rakendumise mõju palju suurem, kui kõik ettevõtjad oleksid selleks kohustatud samal ajal. Teisest küljest, kuna kogu vajaliku informatsiooni koondamine on väga kulukas ettevõtjatele, mõjutab järsk kulude tõus nii keskmise suurusega kui ka väiksemate ettevõtjate äritegevust.

Kui autor küsis eelmisele küsimusele täiendavalt juurde, kas vajalikud nõudmised tulid välja õigel ajal või vastupidi liiga vara või hilja, vastasid pooled intervjueeritavad kohe, et kogu nõuete pakett oleks pidanud rakenduma juba palju varem. Siinkohal ühendab autor viimase kahe küsimused vastused ning tõdeb, et antud sisendit arvestades oleks olnud vajalik rakendada nõudmised kohe kõigile ettevõtjatele, arvestamata nende suurusi, sest seeläbi oleks mõju kordades tajutavam ja kiirem, kui see saab hetkel olema.

Eelmise kahe esitatud küsimusega haakub ka kolmas antud osa küsimus, millega oli soov teada saada, kas rakenduvate nõuete osas, mis ühte moodi kõikidele Euroopa Liidu riikidele rakenduvad, oleks tulnud teha riigiti ka mingeid kohandusi või jätta mõned riigid hoopis puutumata. Spetsialistide arvates ei peaks siiski riikide lõikes erisusi tegema, eriti kui asi puudutab niivõrd olulist teemat nagu jätkusuutlikkus. Selle põhjenduseks toodi välja mitmeid argumente. Erisuste

tegemise osas käis läbi mõttekäik, et erisusi tehakse nii taksonoomia määruse kui ka CSRD-ga juba niigi läbi ettevõtjate suuruse. Lisaks arvas üks nõustajatest, et kuna rakenduvad nõudmised saavad osaks meie igapäevaelust ning käivad äritegevusega paralleelselt ka tulevikus, on ainuõige kõikidel riikidel sellega algust teha juba täna. Seetõttu, mida varem ettevõtjad jätkusuutlikku infot avalikustama hakkavad, mille põhjal rahavoogusid tulevikus suunama hakatakse, seda varem muutub see nii ettevõtjate kui ka investorite jaoks normaalsuseks. Autor ühineb spetsialistide arvamusega ning toob siinkohal veel lisaks välja, et kuna enamik ettevõtjatest tegeleb lisaks kohalikule turule müümisega ka kaupade ekspordiga, oleks kogu selles protsessis oluline ka mõista, kas ja millistele ettevõtjatele jätkusuutlikkuse seisukohast kaupa või teenuseid müüakse. Täpselt sama kehtib tarnimisprotsessi puhul. Seega on kokkuvõttes mitte ainult hea vaid lausa vajalik, et kõik ettevõtted liidusiseselt antud teemaga mitte ainult ei tegeleks, vaid kajastaks reaalseid tulemusi ka väljapoole.

Käesoleva magistritöö eesmärk oli selgitada, milline saab olema rakenduvate kohustuste mõju ettevõtjatele ning millist lisatööd vajaliku info koondamine kaasa toob. Olgugi et tänasel päeval me keegi veel lõpuni ei tea, mida CSRD rakendumine endaga kaasa toob, vastasid kõik intervjuueeritavad, et kõige suurem mõju avaldub ettevõtjate kuludele, mis järsult tõusma hakkavad. Eelkõige kasvavad esimesena administratiivsed kulud, sest lisatöö (seal hulgas nõustamisteenuse kasutus, bürokraatia jms), mis vajaliku info koondamiseks on vaja teha, võib kesta kuid, kui mitte aastaid. Ühtlasi nõuab CSRD ettevõtjalt ka nende tarneahela üle vaatamist. Spetsialistide sõnul on tänane olukord siiski selline, et tarnitakse kaupa sealt, kus seda tol hetkel kõige odavamalt kätte saab, arvestamata sealjuures, kes millist tööjõudu toote valmistamisel kasutab. Seega ettevõtted, kes jätkusuutlikkusega tänasel päeval veel tegema pole hakanud ning pole kursis oma tarnitava kauba päritoluga, peavad tulevikus hakkama rohkem pöörama tähelepanu nii keskkondlikele kui ka sotsiaalsetele nüanssidele. See jälle omakorda võib tähendada, et mõningad tarnijad tuleb oma ahelas välja vahetada, mis toob eelduslikult kaasa tooraine kallinemise ja see jälle omakorda müüdava toote hinna.

Vastupidiselt ärilises mõttes negatiivsele mõjule, oskasid vastajad ettevõtjate jaoks välja tuua ka mõne positiivsema vaatenurga. Lisaks sellele, et investorid hakkavad tulevikus oma rahavoogusid suunama jätkusuutlikematesse ettevõtjatesse, hakkavad ka pangad omalt poolt tegema paremaid laenupakkumisi just jätkusuutlikele ettevõtjatele. Ühe intervjuueeritava sõnul jälgivad pangad ettevõtjate jätkusuutlikkust juba praegu, kuid mitte veel niivõrd olulise tegurina, nagu see saab tulevikus olema. Lisaks tõid jätkusuutlikkuse nõustajad välja, et muutused jätkusuutlikkuse

aruandluses eeldavad ettevõtjatelt oma äriprotsessi kaardistamist, mille üheks osaks on ka kulude üle vaatamine, on võimalik nende pealt tulevikus väga palju kokku hoida. Teisalt selgus, et lisaks kulude kokkuhoiule saab äritegevust analüüsidest mõelda ka üha uutele tuluallikatele. Üks intervjuueritav tõi hea näitena ettevõtte Bolt, mis algselt oli oma ärilise fookuse suunanud reisijate transportimisele, kuid ressursi analüüsidest sündis uue tegevusvaldkonnana ka toidukaupade kulleriteenus. Kui hetkel on kogu muudatuste pakett tekitanud palju segadust ja küsimusi ettevõtjatele, siis intervjuueritavate sõnul saab jätkusuutlikkuse aruandlusest tulevikus tavapärane äritegevuse osa, mis on ühel hetkel kõigi jaoks sama loomulik, nagu seda on eelarvestamine või toodete arendamine.

Vastuseid analüüsidest pidi autor tõdema, et ka teoreetilised allikad rõhuvad väga palju sellele, et jätkusuutlikumad ettevõtjad hakkavad tulevikus paremaid laenuitingimusi saama. Autori arvates võiks see olla ettevõtjate jaoks piisavalt motiveeriv, sest üldjuhul võetakse pangalaene väga suurtes summas ja kuna hetkel arvatakse eelduslikult, et n-ö rohelise laenu intressimäär saab olema 1,5% ning tavalaeu määr 1,8%, siis kokkuminek 0,3% on piisavalt arvestatav summa, mida tulevikus tahetakse kokku hoida. Ühe nõustaja sõnul on antud valdkonna eksperdid arvamisel, et rohelise laenu saamine ei ole tulevikus ettevõtjate jaoks kuidagi odavam kui praegu, vaid n-ö mitte-roheline laen muutub võrreldes rohelisemaga kallimaks. Oluline osa on muidugi inflatsioonil. Lisaks ei tasu unustada, et motiveerivaks pooleks kogu protsessis võiksid olla investorid, kes tulevikus rohelisematesse ettevõtjatesse panustama hakkavad. Seega võib kokkuvõttes väita, et muudatuste rakendudes on ettevõtjatel küll suurenevad raha- ja ajakulud, kuid seevastu on tulevikus loota, et nähtud vaev tasub ennast ära ja on ühel hetkel ka äriliselt kasulik.

Eelmise küsimuse arendamiseks soovis autor teada saada, mis on jätkusuutlikkuse aruandluse mõju ümbritsevale ühiskonnale, millel on oma kindel osa ka teabe avalikustamises. Selle osas tõid spetsialistid välja mitmeid erinevaid mõtteid. Vestluse käigus käsitleti ühiskonda kui pakutavate teenuste või toodete lõpptarbijat. Kui vaadata aruandluse poolelt, olid intervjuueritavad enamasti ühel nõul ning tõdesid, et Eesti keskmine inimene lõpptarbijana teeb oma ostuotsused siiski vastavalt hetke olukorrale ja rahalistele võimalustele ning kindlasti ei minda ettevõtjate majandusaasta aruannetest otsima jätkusuutlikkuse teavet otsuste langetamiseks. Olgugi et osad poed juba täna tähistavad jätkusuutlikumaid tooteid selleks vastavate siltidega, teevad inimesed hetkel otsuseid paljuski ka harjumuste põhjal, mida on teadupoolest keeruline muuta. Nõustajate arvates paraneb olukord ja selleks on isegi mitu võimalust. Üheks selliseks peetakse ühiskonna teadlikkuse suurenemist ja selles on Eestile suureks eeskujuks juba täna näiteks Skandinaavia

maad. Teisalt võiks ühel hetkel tekkida ka poeriulitel selline olukord, kus kõik müüdavad kaubad ongi jätkusuutlikud ja kliendil polegi võimalik n-ö kehva valikut teha. Siinkohal panevad spetsialistid jällegi vastutuse poodidele, kes peaksid ise teatud samme astuma ja oma müüdavad tooted läbi vaatama.

Vastutuse asetamine antud teemas on tekitanud palju kõneainet, sest igal osapoolel on oma kindel seisukoht, kes peaks selle enda kanda võtma. Autori arvates on Euroopa Liidu poolt õiglane suunata vastutus läbi kohustuslike jätkusuutlikkuse aruandluse nõuete ettevõtjatele, sest analüüsid intervjuude käigus kogutud infot jäi autor seisukohale, et kõigi rohepöördega seotud eesmärkideni jõutakse läbi ettevõtjate kordades kiiremini kui läbi lõpptarbijate. Jätkusuutlikkuse info avalikustamine ettevõtjate aruannetes jääb lõpptarbija jaoks kauges, seega oleks oluline kajastada teavet kodulehekülgedel. Oluline roll informatsiooni edasi kandmisel on ka turundustegevustel, läbi mille peaks teave jõudma ettevõtjate jätkusuutlikku tegevuse osas lõpptarbijani.

Tulles korra tagasi veel ühiskonna enda teadlikkuse tõstmise juurde, tõesid kaks jätkusuutlikkuse nõustajat, et on mitmelt Eestis tegutsevalt ettevõtjalt juba täna kuulnud, et tööle kandideerivad noored teevad oma valikuid paljuski ka ettevõtja jätkusuutliku tegutsemise alusel. See tähendab, et töökoha valikul ei pruugi enam kõige mõjutavamaks teguriks olla puhtalt pakutav palganumber, vaid selle kõrval on ka oluline teada, kas näiteks tegeleb ettevõtja iga päev oma tekitatud prügi sorteerimisega või milliseid töötingimusi ja hüvesid pakub tööandja.

Oluline on mõista, millist mõju avaldavad rakenduvad nõudmised seotud osapooltele ja millist mõju avaldavad välised tegurid aruandlusele. Kuna intervjuude läbiviimise hetkel oli maailmas üks olulisemaid probleeme Ukraina sõda, millel on kindel mõju ka majandusele, soovis autor kuulda kõigi intervjuueeritavatelt, milline on nende hinnangul sõja mõju jätkusuutlikkuse aruandlusele. Olgugi et algseid CSRD rakendumise kuupäevad lükati juba üks kord edasi, ei välista enamuse intervjuueeritavaid, et tulenevalt sõjalisest olukorrast ei võidaks seda teha uuesti. Peamise põhjendusena toodi välja, et väga paljud ettevõtjad tegelevad tänasel päeval selle kõige valguses üleüldise n-ö ellujäämisega ehk jätkusuutlikkusega tegelemine on selle kõige kõrval paljuski ebaoluline. Siinkohal lisis üks valdkonna nõustajatest, et päris mitmed kliendid, kellega oli kevadel kokku lepitud aeg nõustamise töötoaks, tühistasid oma aja ning tõesid, et sügiseks võib olla nende ettevõtja enam ei tegutsegi. Vaid kahe vastaja arvates oli ebatõenäoline, et rakenduvate kuupäevade osas mingeid järeleandmisi enam tehakse. Pigem võeti selle osas

seisukoht, et sõda on jätkusuutlikkuse aruandluse taganttõukaja, sest nii suurt vajadust ressursi ümber planeerida ja taaskasutada kui praegu, pole varem olnud. Kõige enam puudutab see energiasektorit, kus jätkusuutlikkusega tegelemine võiks oluliselt kaasa aidata riikidel olla ühel hetkel teistest sõltumatu ning seda läbi taastuv- ja roheenergia. Kuna CSRD rakendumiseni on veel paar aastat aega, leiavad spetsialistid, et selleks ajaks võiksid ettevõtjad olla juba nii kaugel, et võimalikud sõja mõjud on teada ning nendega ollakse kohanenud. Kui esialgsed kuupäevad oleksid veel tänasel päeval kehtivad, kalduks ka autor arvama, et sõjalise mõju tõttu läheksid liigselt optimistlikud kuupäevad edasilükkamisele, kuid kuna uute kuupäevadeni on piisavalt aega, on selleks hetkeks ehk olukord maailmas stabiliseerunud ja kõigil on võimalus naasta tagasi oma tavapärase äritegevuse juurde.

2.2.3. ESG nõustamine ja selle osa jätkusuutlikkuse aruandluses

Jätkusuutlikkuse aruandlus on siiani olnud ettevõtjate jaoks vabatahtlik ja soovitava informatsiooni avaldamiseks on olnud võimalus valida mitmete erinevate standardite vahel, millest populaarsemad on GRI standardid. Kohustuslike avalikustamise nõuetega on tegelikkuses tegeletud ka varem. 2014. aastal vastu võetud mittefinantsteave avalikustamise direktiiv (NFRD) loodi tol ajal eesmärgiga, et kaasa tuua sellised avalikustamise nõuded, mis peaksid suunama ettevõtjaid jätkusuutlikkusega tegelema ja selle põhjal teavet avalikustama. See ei toonud piisavat tulemust, sest direktiivis välja toodud nõudmised jäid väga üldsõnaliseks ja mitmeti tõlgendatavaks, mistõttu efekti, mida sealt oodati, ei tulnud. Seda viga üritab Euroopa Liit parandada uue nõuete paketiga, mis kannab lühendit CSRD. Vastupidiselt NFRD-le on uus direktiiv kordades detailsem ja seda on keeruline lugeda isegi neil, kes on antud valdkonnaga varasemalt kokku puutunud. See tekitab omakorda nõudlust jätkusuutlikkuse nõustajate seas, sest veelgi keerulisem on määruseid ja direktiive lugeda ettevõtjatel. Sellele, et uus nõudmiste pakett sunnib ettevõtjaid olema üha läbipaistvam oma tegemistes, viitasid ka intervjuud ESG nõustajatega, kes tõdesid, et uute muudatuste valguses tuleb ettevõtjatel ennast täielikult avada ning avalikustada tuleb ka sellist informatsiooni, mida siiani on üritatud avalikuse eest varjata. ESG lühend tuleneb ingliskeelsetest sõnadest *environmental*, *social* ja *governance*, mis tähendavad tõlgituna keskkonnamõju, sotsiaalset mõju ja juhtimispraktikat ning moodustavad kokkuvõtvalt sõna *jätkusuutlikkus*.

Selle kõige valguses on ettevõtjad aru saanud, et tegemist on uue ja kiiresti areneva ärisuunaga, sest vestluste käigus selgus, et ettevõtjad kaasavad üha rohkem väliseid nõustajaid ja selleks on mitmeid põhjuseid. Tulenevalt jätkusuutlikkuse aruandluse uudsusest, vähemalt Eesti turul, pole

ettevõtjad siiani ühtegi oma ala spetsialisti sellega tegelema palganud ja kuna olemasolevatel töötajatel jääb üldjuhul teadmisi puudu, on välise nõustaja kaasamine seda vajalikum. Samuti on oluline osa direktiivide ja määruste keerukusel. See tähendab, et inimestel, kes sellega igapäevaselt kokku ei puutu, on nende lugemine ja arusaamine kohati väga keeruline. Seega on hea, kui mõni oma ala spetsialist selles osas abiks on.

Teadupoolest on nõustamisteenus finantsmaailmas kulukas, kuid arvestades seda, et hetkel on Eesti turul pigem vähe ESG nõustajaid, on see valdkond eriti hinnas. Autori intervjuudest neli said läbi viidud ESG nõustajatega, kellest kaks on lisaks ka avaliku sektori vandeaudiitorid. Antud plokis keskendubki autos täpsemalt ESG nõustamisele ja selle osale jätkusuutlikkuse aruandluses ning annab valdkonna turuülevaate.

Intervjuude läbiviimise hetkeks oli KPMG Baltics OÜ ESG nõustajate tiim tegutsenud pea aasta aeg ja kuna taksonoomia määrus rakendus juba 2021. aastal börsil noteeritud ettevõtjatele (500 töötajat või rohkem), käisid nad möödunud aasta sügisel läbi kõik eelpool mainitud ettevõtjad ning uurisid lähemalt, kas ja kui palju olid ettevõtjad selleks ajaks kursis määrusest tulenevate nõuetega. Seega oli autoril soov eelkõige uurida, kas ettevõtjad olid kursis kaasnevate nõuetega või mitte. Kõik nõustajad pidid tõdema, et tol hetkel ei teadnud keegi muudatustest. Enne intervjuude tegemist oli autor pigem arvamusel, et ettevõtjad on siiski kaasnevate muudatustega kursis, eriti veel need, kes vastavalt määrusele teatud näitajaid 2021. aasta kohta esitama juba peavad. Siinkohal tõdesid intervjuueeritavad, et määruse järgi on avalikustatavad kolm näitajat ettevõtjatel pigem lihtne välja arvutada, kuna neid on võimalik leida selleks ette nähtud valemiga. Suuremaks murekohaks peeti CSRD vähest teadlikkust, sest see eeldab suuremat töömahtu ja vajaliku informatsiooni kogumine võtab aega mitmeid kuid. Lisaks oldi seisukohal, et ettevõtjad, kes pole veel tänasel päeval jätkusuutlikkust oma äritegevusse põiminud, peaksid alustama sellega kohe. Enamik ettevõtjaid peaksid sellega alustama aastal 2025, kui CSRD rakendub kõigile suurettevõtjatele. Eesti turg on niivõrd väike, et nõustajad kõigini siis enam ei jõua ja teenuse hind tõuseb veelgi.

Nii taksonoomia määruse kui ka CSRD põhjalt avalikustatav info hakkab tulevikus läbima ka kolmanda osapoolse kontrolli, et kõik avalikustatav teave oleks olulises osas korrektne ja usaldusväärne. Kuna avalikustatav teave lisatakse ettevõtjate finantsaruannetesse, mille kontroll toimub praegu audiitorbüroode poolt, uuris autor järgmiseks, kas ja kui suures mahus kaasnevad aruandluse muudatused audiitori töömahtu suurendavad. Siinkohal tõid intervjuueeritavad välja, et

taksonoomia määrusest tulenevalt peavad ettevõtjad avalikustama vaid kolme näitajat, on nende kontroll pigem lihtne ja suurt lisatööd ei ole. Mis aga puudutab CSRD-d, siis eelduslikult langeb selle kontrollimise kohustus audiitorbüroodele ja kuna avalikustatavat infot on palju, suureneb töömaht oluliselt. Küll aga ei suurenda see otseselt praeguste finantsaudiitorite tööd, vaid jääb tulevikus kontrollida pigem oma valdkonna spetsialistidele, kuna kogu teabe kontroll nõuab niivõrd spetsiifilisi teadmisi. Lisaks toodi välja, et kaugemas tulevikus on oodata CSRD kontrolliks eraldi auditeerimisstandardeid, millele võivad alla kirjutada vaid selleks eraldi volitatud audiitorid.

Autori arvates on ainuõige, et avalikustatav info on edaspidi kontrollitud. Olgugi, et algselt piirdub see kontroll auditi mõistes ülevaatusena, millest hiljem saab põhjendatud kindlust andev otsus. Kontroll peaks edaspidi ära hoidma võimaliku rohepesu, mida põgusalt ka intervjuude käigus käsitleti ning mille osas intervjuueeritavad tõdesid, et seda on ühiskonnas rohkem, kui inimesed seda täna arvata oskavad. Ühtlasi, kuna CSRD põhjal avalikustatav informatsioon on väga detailne, on ainuõige, et selle kontrolliga hakkavad tulevikus tegelema selleks eraldi väljaõppe saanud inimesed.

Juba esimese peetud vestlusega oli autoril selge, et rakenduvad nõudmised toovad endaga kaasa mitme kuu jagu tööd ja seetõttu paluski autor nõustajatel paari lausega lahti selgitada, milline eeltöö on vajalik enne teabe avalikustamist. Esimeseks oluliseks sammuks on ettevõtte protsesside kaardistamine ja ainuüksi juba selle protsessi pikkuseks hinnatakse keskel läbi pool aastat. Teine pool aastast võib kuluda ettevõtte ökoloogilise jalajälje kaardistamise peale. Kui protsesside kaardistamisega tullakse toime ettevõttesiseselt, siis ökoloogilise jalajälje kaardistamine on juba keerulisem protsess ja sellesse kaasatakse palju välist abi. Kaks esimest sammu sel teekonnal on vaid alguspunktiks, et olla teadlik, millest iga ettevõtja oma jätkusuutlikkuse teekonda alustab. Edasised sammud nõuavad mahukaid analüüse mõistmaks, mida kõike tuleb veel teha, et saavutada vajalikud tulemused. Viimaseks sammuks on kogu tegevusplaan sobitada ettevõtte äriprotsessi ja hakata eesmärkide suunas tegutsema. Seega võib kokkuvõtlikult öelda, et kogu protsessi pikkus võib aega võtta 1 kuni 3 aastat, arvestades ettevõtte suurust, tarneahelaid jm. Seetõttu toonitavad nõustajad eriti, et algust tuleks teha kohe, sest iga ettevõtte jaoks on see teekond omanäoline ja erineva pikkusega ning ainult äritegevusele peale vaadates pole võimalik protsessi pikkust määrata.

2.3. Järeldused

Käesoleva magistritöö praktiline osa jagunes kolmeks alapeatükiks. Esimeses alapeatükis analüüsis autor intervjueeritavate vastuseid küsimustele, kas ja millises mahus ettevõtjad tänasel päeval jätkusuutlikkusega seotud teavet avalikustavad, läbi milliste kanalite ning millised on olnud ettevõtjate esmased muljed seosed tuleviku muudatustega aruandluses. Peetud vestlustest joonistus selgelt välja tõsiasi, et vabatahtlik jätkusuutlikkuse aruandlus pole tänasel päeval, vähemalt mitte Eestis, kuivõrd populaarne ning kuna tegu pole ärilises vaates kasumliku valdkonnaga, ei ole ettevõtjad sellele olulist rõhku pannud. Samuti tõdesid intervjueeritavad, et kõige enam on siiski kajastatud mingil määral jätkusuutlikku teavet ettevõtjate kodulehekülgedel, mis võib tuleneda sellest, et seal kajastuv informatsioon ei ole kellegi poolt kontrollitud ning välja võib tuua kõike, mida ettevõtja oma seisukohast oluliseks peab. Suurima üllatusena selgus vestluste käigus, et rakenduvad määruse ja direktiivi nõudmised on paljudele tänasel päeval veel uudiseks. Veel vähem leidub neid, kes selle osas oleksid juba tegutsema asunud. Siinkohal toonitasid kõik nõustajad, et ettevõtjad, kes praegusel hetkel juba mingil määral on jätkusuutlikkust oma äritegevusse põiminud, on teistest selge sammu võrra ees, kuid arvestades töömahtu, on ka neil veel palju tööd teha, et viia oma ettevõtte jätkusuutlikkus järgmisele tasemele.

Teise ploki küsimused käsitlesid uut taksonoomia määrust ja CSRD-d, mille rakendumine saab alguse börsil noteeritud ettevõtjatest, kellele järgnevad suured ning seejärel väiksemad ettevõtted. Rakenduvad nõudmised suunavad ettevõtjaid olema oma äritegevuses jätkusuutlikumad ja pöörama rohkem tähelepanu nii keskkonna- kui ka sotsiaalsetele teguritele. Sarnaselt teooria osas käsitletud mõjule tõdesid ka intervjueeritavad, et nõuete rakendumisega on enim mõju tunda kuludes, sest vajaliku informatsiooni koondamine ja sellele eelnev protsess on oluliselt suurendavad ettevõtte rahalisi väljaminekuid. Lisaks tuleb sinna alla panna väärtuslikku aega, kuna mitmed protsessid eeldavad juhtkonna analüüsi ja hinnanguid. Teisalt jällegi hakkab kogu tehtud vaev ennast ühel hetkel ära tasuma, sest mida jätkusuutlikum on ettevõtja, seda rohkem soovivad investorid tulevikus oma rahavoogusid neisse suunata. Samuti hakkavad rohelisemad ettevõtted saama paremaid laenuitingimusi. Läbi määruse ja direktiivi soovib Euroopa Liit panna seeläbi rohkem vastutust seoses keskkonna hoidmisega ettevõtjatele ning läbi nende saab omakorda mõjutada ühiskonda ja lõpptarbijaid ning tõsta üleüldist teadlikkust seoses jätkusuutlikkusega. Antud ploki lõpetuseks uuris autor vestluse käigus, milline mõju võib olla hetkel väga aktuaalsel teemal, nagu on praegu Ukraina sõda. Enamiku arvates ei saa välistada võimalust, et praeguseid tähtaegu võidakse muuta, sest paljud ettevõtted üritavad kogu selle teema

valguses ellu jääda ja jätkusuutlikkus on pigem ebaoluline. Ka nõustajad tõdesid, et mitmed ettevõtjad on oma planeeritud tegevusi jätkusuutlikkuse teemadel edasi lükanud ja pole teada, kas suudetakse hetkel ärilist tegevust jätkata.

Tulemuse analüüsi viimane plokk keskendus ESG nõustamisele ja selle vajalikkusele tänasel finantsturul. Nõustajate sõnul on rakenduvad määrused ja direktiivi väga detailsed, mahukad ning keeruliselt tõlgendatavad, mistõttu kaasavad ettevõtteid väliseid eksperte üha rohkem. Siiani pakkusid jätkusuutlikkuse nõustamisteenust vaid paar väiksemat eraettevõtjat, kui alates eelmisest aastast on selles valdkonnas näinud ka potentsiaali suuremad audiitorbürood, kes on hakanud moodustama selleks eraldi tiime, et tulevikus olla oma klientide jaoks veelgi paremini kättesaadavamad ja kompetentsemad. Etapid, mis ettevõtteid enne vajalike nõuete rakendumist ees ootavad, võivad aega võtta mitmeid aastaid, mistõttu toonitasid nõustajad eriti, et oluline on alustada tegutsemist juba täna. Kuna antud ärivaldkond on Eestis uus, et ole turul veel piisavalt oma ala spetsialiste, seega ei pruugi kõik nõustajad abivajajateni jõuda.

KOKKUVÕTE

Jätkusuutlikkuse aruandlus on tänase päevani olnud vabatahtlik ning seetõttu pole ettevõtjad oma vabast tahtest sellega tegelema hakanud või kui on, siis väga pinnapealselt. Kuna aga ettevõtjaid peetakse välise keskkonna ühtedeks suurimateks hävitajateks, on Euroopa Liit välja töötanud taksonoomia määruse ja äriühingute kestlikkuse aruandluse direktiivi, millega suunatakse ettevõtjaid mitte ainult jätkusuutlikkusega tegelema, vaid ka sellekohast teavet avalikustama. Muudatused aruandluses on ettevõtjate jaoks aga kõike muud kui lihtsad, sest avalikustama peab hakkama väga detailset ja pika töö tulemusel kogutud informatsiooni. Siinkohal soovis autor antud muudatusi jätkusuutlikkuse aruandluses uurida ja selgitada, milline saab olema rakenduvate nõuete hinnanguline mõju ettevõtjate äritegevusele.

Käesoleva magistritöö eesmärgiks sai teada saada, millised täiendavad avalikustamise nõudmised hakkavad kehtima ettevõtjatele ning selgitada, millist mõju avaldavad rakenduvad nõudmised ettevõtjate äritegevusele avaliku sektori vandeaudiitorite ja nõustajate hinnangul.

Töö eesmärgi täitmiseks viidi läbi poolstruktureeritud intervjuud avaliku sektori vandeaudiitorite ja jätkusuutlikkuse nõustajatega ärinõustamisega tegelevatest ettevõtjatest KPMG Baltics OÜ ja Sustinere OÜ. Kokku vestles autor üheksa spetsialistiga. Poolstruktureeritud intervjuu vorm sai valitud seetõttu, et tegu on väga uue teemaga nii Eestis kui ka Euroopas, ei soovinud autor kinni jääda konkreetsetesse küsimustesse, vaid vaadata, millised küsimused ja mõtted tekivad arutelu käigus. Ühtlasi andis antud meetodi valik autorile võimaluse küsida juurde täpsustavaid küsimusi ja selgitusi.

Lähtuvalt seatud eesmärgist ja kirjanduslikest allikatest seati viis uurimusküsimust:

1. Milline on jätkusuutlikkuse aruandluse suund praegusel ajal?
2. Millal ja kellele täiendavad avalikustamise nõudmised rakenduvad?
3. Millised avalikustamise kohustused kaasnevad taksonoomia määruse (EL) 2020/852 ja CSRD rakendumisega?

4. Kas ja milline saab olema jätkusuutlikkuse aruandluses toimuvate muudatuste hinnanguline mõju ettevõtjate äritegevusele?
5. Mis on ESG nõustamine ja milline osa on sellel ettevõtjate jätkusuutlikkuse aruandluses?

Lähtuvalt sellest, et autori soov oli käsitleda uurimuslikus peatükis intervjuude läbiviimisel nii taksonoomia määruse kui ka CSRD mõju ettevõtjate äritegevusele, tuli välja tuua nii määruse kui ka direktiivi olemus ja rakendumine. Taksonoomia määrus 2020/852 rakendus alates 2021. majandusaastast ja ainult avaliku huvi üksustele, kellel on rohkem kui 500 töötajat. Vastavalt määruse nõuetele tuleb ettevõtjatel avalikustada kui suurt osa tuludest, kuludest ning kapitaliinvesteeringutest võib pidada jätkusuutlikuks. Käesolev taksonoomia määrus on otsekohalduv ehk Euroopa Liidu riigid ei pidanud seda enda seadustesse üle võtma. Antud informatsiooni avalikustamisele rakendub auditeerimise kohustus alates aastast 2023, kui nõudmised rakenduvad ka suurettevõtjatele.

Ka CSRD-st tulenevad nõudmised rakenduvad ettevõtjatele vastavalt suurusele:

- alates 2024. majandusaastast suurtele avaliku huvi üksustele (rohkem kui 500 töötajat);
- alates 2025. aastast kõigile suurettevõtjatele, kellel on täidetud vähemalt 2/3 järgmistest kriteeriumitest: 250 töötajat ja/või 40 miljonit eurot käive ja/või 20 miljonit eurot varade maht;
- alates 2026. aastast väikesed ja keskmise suurusega börsil noteeritud ettevõtted.

Antud direktiiviga seotud informatsiooni avalikustamine nõuab suuri ettevalmistusi, avaldatava teabe hulk on suur ja väga detailne. Lähtuvalt direktiivist koostatakse eraldi raporteerimisstandardid. Vastupidiselt määrusele peab iga Euroopa Liidu riik selle enda seadustesse üle võtma, et see rakenduks. Lisaks hakkab avalikustatav informatsioon läbima audiitorkontrolli, mis on esialgu piiratud kindlust andev ning hiljem, vastavalt välja töötatud auditeerimisstandarditele, ka põhjendatud kindlust andev. Avalikustatav teave lisatakse tegevusaruandesse, kuid peab olema selgesti eristatav ülejäänud osast.

Eesmärgi teine pool sai täidetud peetud vestluste käigus, kui autor soovis intervjuueeritavatel teada saada, milline võib olla hinnanguline mõju jätkusuutlikkuse aruandluse muudatusest ettevõtjatele seoses taksonoomia määruse ja direktiivi rakendumisega. Nagu intervjuude käigus selgus, toovad muudatused kaasa suured rahalised ja ajalised kulud vajaliku teabe kaardistamise ja

koondamisega, mida hiljem aruandes avalikustada. Kuna enne teabe avalikustamist on vaja rangelt üle vaadata lisaks kuluallikatele tulud, võib antud protsessi käigus leida üha uusi valdkondi täiendava rahavoo genereerimiseks. Positiivse mõjuna toodi välja, et ettevõtjad, kes tulevikus on oma äritegevustes jätkusuutlikumad, hakkavad pangast paremaid laenuitingimusi saama. Samuti soovivad investorid edaspidi üha enam suunata oma vabasid rahavooge vaid jätkusuutlikumatesse ettevõtjatesse.

Autori arvates on jätkusuutlikkuse aruandluses tehtavad muudatused väga olulised, sest minimaalsed nõudmised pole vajalikku eesmärki täitnud. Ühtlasi on vabatahtlikkuse alusel avalikustatav teave hetkel kontrollimata, mis omakorda suurendab rohepesu ohtu. Käesoleva magistritöö teema on praegu veel väga uus ja selle kohta puudub hetkel veel praktiline väljund, mistõttu saab antud teema osas edasi uurida väga mitmeid asjaolusid. Kindlasti tasuks uurida põhjalikumalt ettevõtjate seisukohti ja mõtteid, kui tulevikus nõuded juba rakendunud.

SUMMARY

THE IMPACT OF CHANGES IN SUSTAINABILITY REPORTING ON COMPANIES THROUGH THE EYES OF THE SPECIALISTS OF THE AUDIT FIRM

Karin Talving

Sustainability reporting has been optional to this day, and therefore, companies have not voluntarily begun to implement it, if only on a superficial level. While companies are considered to be one of the biggest destroyers of the external environment, the European Union has developed taxonomy regulation and a company sustainability reporting directive which guide companies not only to handle sustainability but also to disclose relevant information about it. However, changes in reporting are everything but simple for entrepreneurs, since very detailed information collected as a result of long-term work needs to be started to be disclosed. At this point, the author wanted to examine the changes in sustainability reporting and explain what the estimated impact of the applicable requirements on the business activities of companies would be.

The purpose of this master's thesis was to find out what additional disclosure requirements will apply to companies and to explain the impact of the applicable requirements on the business activities of companies in the opinion of public sector sworn auditors and consultants.

In order to fulfill the aim of the work, semi-structured interviews were conducted with public sector sworn auditors and sustainability advisors from companies engaged in business consulting, KPMG Baltics OÜ and Sustinere OÜ. In total, the author talked to nine specialists. The form of the semi-structured interview was chosen because the topic is very new both in Estonia and in Europe. Therefore, the author did not want to stick to specific questions but to see what questions and thoughts arose during the discussion. In addition, the chosen method gave the author the opportunity to ask further clarifying questions and provide explanations.

Based on the set goal and literature sources, five research questions were asked:

1. What is the current direction in the development of sustainability reporting?
2. When and whom do additional disclosure requirements apply to?
3. What disclosure obligations arise with the implementation of Taxonomy Regulation (EU) 2020/852 and the CSRD?
4. What is the estimated impact of the changes in sustainability reporting on the business activities of companies?
5. What is ESG consulting and what is its role in corporate sustainability reporting?

Given that the wish of the author in the process of interviews was to discuss the impact of both the taxonomy regulation and the CSRD on the business activities of companies in the research chapter, the nature and implementation of both the regulation and the directive had to be pointed out. Taxonomy Regulation 2020/852 has been applicable since the financial year 2021 and only to public interest entities with more than 500 employees. According to the requirements of the regulation, companies must disclose how much of their income, expenses, and capital investments can be considered sustainable. This taxonomic regulation is directly applicable, which means the countries of the European Union were not obliged to transpose it into their laws. The auditing obligation for the disclosure of this information will apply from 2023, when the requirements also apply to large companies.

The requirements of the CSRD also apply to companies according to their size:

- large public-interest entities (with more than 500 employees) beginning in 2024;
- from 2025, all large companies that meet at least 2/3 of the following criteria: 250 employees and/or a turnover of EUR 40 million and/or a volume of assets of EUR 20 million;
- from 2026, for small and medium-sized listed companies.

Disclosure of information related to this Directive requires extensive preparation. The amount of information to be published is large and very detailed. Separate reporting standards will be developed based on the Directive. Contrary to the regulation, each country in the European Union must transpose it into its own law in order to implement it. In addition, the information disclosed will begin to pass audit, which will initially provide limited assurance and, subsequently, reasonable assurance in accordance with the relevant auditing standards. The disclosed

information shall be included in the management report but shall be clearly distinguishable from the rest.

The other half of the target was achieved during interviews when the author wanted to find out from the interviewees what the estimated impact of a change in sustainability reporting on business activities could be due to the implementation of the taxonomy regulation and directive. As it turned out during interviews, the changes will introduce significant financial and time costs in mapping and compiling the necessary information to be published later in the report. Due to the need to strictly review revenues in addition to sources of expenditure before disclosure, more and more areas can be found in this process to generate additional cash flow. As a positive effect, it was pointed out that companies that will be more sustainable in their business in the future will start to receive better loan conditions from the bank. Investors will also increasingly want to focus their free cash flows only on more sustainable companies.

In the author's opinion, the changes to be made in sustainability reporting are very important because the minimum requirements have not met the required goal. Also, the information disclosed on a voluntary basis is currently unverified, which in turn increases the risk of green laundering. The topic of this master's thesis is still very new and there is currently no practical output on it, so numerous factors can be further explored around this topic. It would certainly be worthwhile to look more closely at the views and ideas of entrepreneurs when the requirements have already been implemented in the future.

KASUTATUD ALLIKATE LOETELU

- Alumäe, T., Asadullah, Tilk, O. (2018). Advanced Rich Transcription System for Estonian Speech. *Human Language Technologies – The Baltic Perspective*, 307, 1–8.
- Andres Soosalu, KPMG Baltics OÜ avaliku sektori vandeaudiitor. Autori intervjuu. Üleskirjutus. 12. jaanuar 2022.
- Anholon, R., Borges, F. M. M. G., Filho, W. L., Quelhas, O. L. G., Rampasso, I. S. (2022). Addressing the UN SDGs in sustainability reports: An analysis of Latin American oil and gas companies. *Environmental Challenges*, 7, 1–10.
- Azizzadeh, T., Farajzadeh, A. A. (2012). Comparing Active Auditors viewpoints in Public and Private Sector over Determining Basic Materiality Levels in Auditing. *Journal of Global Economy*, 8 (1), 33–45.
- Baumüller, J., Grbenic, S. O. (2021). Moving from non-financial to sustainability reporting: analyzing the EU Commission's proposal for a Corporate Sustainability Reporting Directive (CSRD). *Economics and Organization*, 18 (4), 369 –381.
- Becková, H., Hyrslová, J., Kubáňková, M. (2015). *Sustainability accounting: brief history and perspectives*. Kättesaadav: https://dk.upce.cz/bitstream/handle/10195/66997/MSED_sustainable_accounting_autors_ka_verze.pdf?sequence=1&isAllowed=y, 18. aprill 2022.
- Bednárová, M., Klimko, R. (2017). Sustainability reporting – general overview of the current trends. *Revue sociálno-ekonomického rozvoja*, ISSN 2453-6148, 33–41.
- Beerbaum, D. O. (2021). *Green Quadriga? - EU - Taxonomy, Non-Financial Reporting Directive, EBA Pillar III ESG risks and IFRS Foundation*. Kättesaadav: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3934765, 18. aprill 2022.
- Björklund, J. (2020). *Reviewing the Non-Financial Reporting Directive*. (Magistritöö) Uppsala universiteet, Uppsala.
- Blauert, M., Erdmann, K., Schütze, F., Stede, J. (2020). *EU taxonomy increasing transparency of sustainable investments*. Kättesaadav: <https://www.econstor.eu/bitstream/10419/229644/1/1743676190.pdf>, 18. aprill 2022.
- Buzenche, S., Vilsanoiu, D. (2014). Determining Audit Materiality in the Banking Industry – A Knowledge Based Approach. *Procedia Economics and Finance*, 15, 935–942.
- Calace, D., Vukić, N. M., Vuković, R. (2018). Non-Financial Reporting As A New Trend In Sustainability Accounting, *Journal of Accounting and Management*, 7 (2), 13–26.

- Caputo, F., Leopizzi, R., Milone, V., Pizzi, S. (2019). The Non-Financial Reporting Harmonization in Europe: Evolutionary Pathways Related to the Transposition of the Directive 95/2014/EU within the Italian Context. *Sustainability*, 12 (1), 92.
- CDSB's position and red lines on the Non-Financial Reporting Directive review. (2020). Climate Disclosure Standards Board. Kättesaadav: https://www.cdsb.net/sites/default/files/cdsb_position_paper_nfrd_review_red_lines_v1.pdf, 18. aprill 2022.
- Chelariu, G., Dicu, R., Mardiros, D., Pavaloaia, L. (2017). Study on GRI Reporting of Non-Profit Organizations in Europe. *The Journal of Accounting and Management*, 7 (1), 1–25.
- Cheng, M., Green, W., Conradie, P., Konishi, N., Romi, A. (2014). The international integrated reporting framework: key issues and future research opportunities. *Journal of International Financial Management & Accounting*, 25, 90–119.
- Clarkson, P., Li, Y., Richardson, G., Vasvari, F. (2008). Revisiting the relation between environmental performance and environmental disclosure: an empirical analysis. *Accounting, Organizations and Society*, 33 (4), 303–327.
- De Carvalho, M. M., Evans, S., Morioka, S. N. (2016). Sustainable Business Model Innovation: Exploring Evidences in Sustainability Reporting. *Procedia CIRP*, 40, 659–667.
- Dewi, D. M. (2015). The Role of CSRD on Company's Financial Performance and Earnings Response Coefficient (ERC). *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 211, 541–549.
- KPMG. (2021). *Ettevõtte rohepöõre algab jätkusuutlikkuse strateegiast*. KPMG. Kättesaadav: <https://home.kpmg/ee/et/home/insights/2021/10/ettevotte-rohepoeoere-algab-jaetkusuutlikkuse-strateegiast.html>, 18. aprill 2022.
- Euroopa Parlamendi ja nõukogu 22. oktoobri 2014. aasta direktiiv 2014/95/EL, millega muudetakse direktiivi 2013/34/EL seoses mitmekesisust käsitleva teabe ja muu kui finantsteabe avalikustamisega teatavate suurettevõtjate ja kontsernide poolt, ELT L 330, 15.11.2014, art 19a.
- Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) 2020/852, 18. juuni 2020, millega kehtestatakse kestlike investeeringute hõlbustamise raamistik ja muudetakse määrust (EL) 2019/2088, ELT L 198, 22.6.2020, art 9–17.
- Gokten, P. O., Gokten, S., Ozerhan, Y. (2020). The historical development of sustainability reporting: a periodic approach. *Theoretical Journal of Accounting*, 107 (163), 99–117.
- Gortsos, C. (2020). The Taxonomy Regulation: More Important Than Just as an Element of the Capital Markets Union. *EBI Working Paper Series*, 80, 1–40.
- GRI. (2021). *GRI 1: Foundation 2021*. Kättesaadav: <https://www.globalreporting.org/how-to-use-the-gri-standards/gri-standards-english-language/>, 10. mai 2022.

- Hakahuhta, T. (2020). *Disclosure of Non-Financial Information – Amendments to Reporting under the EU Taxonomy Regulation*. (Bakalaureusetöö) Aalto University School of Business, Espoo.
- Hommelhoff, P. (2021). Primary law-based deficiencies in the CSRD proposal and their elimination. *Der Betrieb*, 74 (42), 2437–2447.
- Intervjuude vastused on nähtavad lisatud Google Drive lingil:
https://drive.google.com/drive/folders/1bWsj8TT9f-knwLqIn7BzBudw--H_zHn9?usp=sharing
- Kachi, A., Mooldijk, S., Warnecke, C. (2020). Climate neutrality claims: How to distinguish between climate leadership and greenwashing. Kättesaadav: <https://greens.ge/storage/publications/April2021/hKm1MCb7N9KP60DtxsJW.pdf>, 18. aprill 2022.
- KPMG. (2020). *The KPMG Survey of Corporate Responsibility Reporting 2015*. Kättesaadav: https://assets.kpmg/content/dam/kpmg/pdf/2016/05/KPMGSurvey_of_CR%20Reporting_2015.pdf, 17. aprill 2022.
- KPMG. (2022). *KPMG: Our impact Plan*. Kättesaadav: <https://assets.kpmg/content/dam/kpmg/xx/pdf/2022/03/our-impact-plan.pdf>, 10. mai 2022.
- Krappe, E. (2021). *EU rules on sustainability reporting: A study of the initiatives regarding transparency and disclosure from a Swedish perspective*. (Magistritöö) Lund University, Lund.
- Lamberton G. (2005). Sustainability accounting—a brief history and conceptual framework. *Accounting Forum*, 29 (1), 7–26.
- Muller-Camen, M., Parsa, S., Roper, I., Szigetvari, E. (2018). Have labour practices and human rights disclosures enhanced corporate accountability? The case of the GRI framework. *Accounting Forum*, 42 (1), 47–64.
- Nalbandian, B. (2020). *Sustainability in the EU Financial System between Classifications and Disclosures*. Kättesaadav: https://pure.mpg.de/rest/items/item_3275152_1/component/file_3275153/content, 18. aprill 2022.
- Peedel, M. (2011). *Jätkusuutlikkuse mõiste ja rakendamine*. Kättesaadav: https://cmsimple.e-ope.ee/arendamine/index.html@J%25C3%25A4tkusuutlikkuse_m%25C3%25B5iste_ja_rakendamine.html, 17. aprill 2022.
- Perk, K. (2021). *Jätkusuutlikkuse aruandlus Eesti kaubandusettevõtetes*. (Magistritöö) Eesti Maaülikool, Tartu.
- Preparing for Europe's new sustainability reporting directive (CSRD). (2021). Consultancy.eu. Kättesaadav: <https://www.consultancy.eu/news/7053/preparing-for-europes-new-sustainability-reporting-directive-csrd>, 18. aprill 2022.

- Rabionet, S. E. (2011). How I Learned to Design and Conduct Semi-structured Interviews: An Ongoing and Continuous Journey. *The Qualitative Report*, 16 (2), 563-566.
- Siim Kannistu, KPMG Baltics OÜ avaliku sektori vandeaudiitor. Autori intervjuu. Üleskirjutus. 13. jaanuar 2022.
- Soderstrom, N. (2013). Sustainability reporting: past, present, and trends for the future. *Insights Melbourne Business and Economics*, 13, 31–37.
- Zieba, M., Johansson, E. (2022). Sustainability reporting in the airline industry: Current literature and future research avenues. *Transportation Research Part D: Transport and Environment*, 102, 1–20.
- The KPMG Survey of Sustainability Reporting. (2020). KPMG. Kättesaadav: <https://home.kpmg/be/en/home/insights/2020/12/sus-the-kpmg-survey-of-sustainability-reporting-2020.html>, 18. aprill 2022.
- Wallhed, N. (2021). *The EU Taxonomy on Sustainable Finance: A Major Stride Forward or a Nightmare in Practice?*. (Magistritöö) School of Architecture and Built Environment, Stockholm.

LISAD

Lisa 1. Poolstruktureeritud intervjuu küsimustik

I PLOKK – JÄTKUSUUTLIKKUSE ARUANDLUS PRAEGUSEL HETKEL

1. Kui paljud ettevõtjad praegu vabatahtlikult jätkusuutlikku teavet avalikustavad?
2. Kas pigem avalikustatakse teavet tegevusaruande osana, eraldiseisva aruandena või koduleheküljel?
3. Kas vabatahtlikult avalikustatav teave on 100% tõene või tegeletakse ka rohepesuga?
4. Kas avalikustatav informatsioon on ettevõtjatel sarnane või avalikustatakse sellist teavet, mis äritegevuse seisukohast kasulik on?
5. Kui paljud ettevõtjad on juba kuulnud taksonoomia määrusest ja CSRD-st?
6. Milline on olnud esmane tagasiside jätkusuutlikkuse aruandluse muudatuste osas ning kas on alustatud vajaliku informatsiooni koondamisega?

II PLOKK – JÄTKUSUUTLIKKUSE ARUANDLUSE TULEVIK

1. Kas teie arvates pakuvad uus määrus ja direktiiv aruandlusele lisandväärtust? Kas muudatused toovad kaasa lisandväärtust ka ettevõtjatele või ainult lugejaskonnale?
2. Tulenevalt sellest, et avalikustamise kohustus laieneb ettevõtjatele lainetena tulenevalt ettevõtte suurusest, kas näete, et nõuded peaksid rakenduma kõikidele samaaegselt?
3. Kas rakenduvad nõudmised võiks näiteks piirduda vaid avaliku huvi üksustega?
4. Kui oluline on kogu tulevikus avalikustatav info lõpptarbijale, kes päriselt toodangut ostab ja tarbib?
5. Kui keeruliseks võib hinnanguliselt minna kogu avalikustatava teabe kontroll audiitorite jaoks?
6. Kas Eesti turg ja majandus on rakenduvateks nõueteks sobilik või ka piisav, et piisavalt väärtust luua?

Lisa 1. Poolstruktureeritud intervjuu küsimustik järg

III PLOKK – JÄTKUSUUTLIKKUSE NÕUSTAMINE

1. Millistes küsimustes ettevõtjad praegusel ajal kõige rohkem nõustamist vajavad?
2. Kas tulenevalt mahukatest muudatustest jätkusuutlikkuse aruandluses kaasatakse ettevõtte väliseid nõustajaid või leitakse inimene ettevõtte seest?
3. Kui kaua läheb hinnanguliselt aega, et kogu avalikustatav teabe kokku koondada?
4. Milline saab olema suurim väljakutse ettevõtjate jaoks seoses aruandluse muudatustega?
5. Kas on loota, et kõik ettevõtjad saavad nõuete rakendumise hetkeks vajaliku informatsiooni kokku?

Lisa 2. Lihtlitsents

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks¹

Mina, Karin Talving

1. Annan Tallinna Tehnikaülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose „Jätkusuutlikkuse aruandluse muudatuste mõju ettevõtjatele läbi audiitorbüroo spetsialistide pilgu“,

mille juhendaja on Natalie Aleksandra Gurvitš-Suits,

1.1 reprodutseerimiseks lõputöö säilitamise ja elektroonse avaldamise eesmärgil, sh Tallinna Tehnikaülikooli raamatukogu digikogusse lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;

1.2 üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tallinna Tehnikaülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas Tallinna Tehnikaülikooli raamatukogu digikogu kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.

2. Olen teadlik, et käesoleva lihtlitsentsi punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.

3. Kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest ning muudest õigusaktidest tulenevaid õigusi.

10.05.2022

---

¹ Lihtlitsents ei kehti juurdepääsupiirangu kehtivuse ajal vastavalt üliõpilase taotlusele lõputööle juurdepääsupiirangu kehtestamiseks, mis on allkirjastatud teaduskonna dekaani poolt, välja arvatud ülikooli õigus lõputööd reprodutseerida üksnes säilitamise eesmärgil. Kui lõputöö on loonud kaks või enam isikut oma ühise loomingu tegevusega ning lõputöö kaas- või ühisautor(id) ei ole andnud lõputööd kaitsvale üliõpilasele kindlaksmääratud tähtajaks nõusolekut lõputöö reprodutseerimiseks ja avalikustamiseks vastavalt lihtlitsentsi punktidele 1.1. jq 1.2, siis lihtlitsents nimetatud tähtaja jooksul ei kehti.